

Γ.Ε.Σ.Υ.Π.Ε.
ΤΜ-ΜΑ
ΦΑΚΕΛΟΣ 624/ΣΗ/16
ΕΚΘΕΣΙΣ

328
Πρωτόκολλο

Φο. Τ.Σ.Α.Υ.Α.Υ.
Πρωτόκολλο

Επί των γενομένων τη δοκίμ. Έλαβον χώραν από της συνθηκολογήσεως μέχρι της παραπομπής μέχρι κέρματος της αντιστάσεως της Κρήτης εντός του κλεισίου των αναθεσίων μοι υπηρεσιών.

Α.1. Τά από της συνθηκολογήσεως του Τ.Σ.Α.Μ. μέχρι της παρουσιάσεως μου εν Κρήτη.

Μετά τὸ κέρασ τοῦ ἡμέρου κατὰ τῶν Γερμανῶν ἀγῶνος εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον εἰς τὸ δοκίμ. εἶχον λάβει μέρος ὡς Διοικητῆς τῆς ΓΙ Μοίρας πεδινῶν πυρ/κῶν ἧς ἦτο πυρ/κὸν ἡμέσου διοσητρίσεως τοῦ δεξιᾶ τοῦ Στρυμόνος διοσητῆως περιλαμβάνοντος τὸ συγκρότημα ἐξ ὀχυρῶν, καθ' ὃν οἱ Γερμανοὶ δὲν κατόρθωσαν νὰ διέλθουν τὰς γραμμὰς μας ἥθου ὡς ἐκ τῶν νότων μὲν διελθόντες μὲσω Βερβίας καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄξιου, δὲν ἠθέλησα νὰ συμμορφωθῶ πρὸς τοὺς ὅρους τῆς συνθηκολογήσεως περὶ παραδόσεως μου εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ κατέφυγον εἰς Ἀθήμνον μὲ τὸν σκαλὸν τῆς εἰς τὸ ἄλλο ἡμῶν μέτωπον διακεραϊσεως.

Ὁ στρατ. Διοικητῆς Ἀθήμνου Συν/χης Ἀναστασίου μὲ ἀπέστειλε μετ' ἄλλων ἀξιῶν πρὸς τὴν ἀντίστασιν κατεβυθισσιν, εἰς Μυτιλήνην, ἵνα λέγει ἐκεῖ ὀργανωθῆμεν καὶ εἶτα θὰ ἀποσταλλόμεθα εἰς τὸ διοριστέμενον μέτωπον. Εἰς Μυτιλήνην ἐγυετόχθμεν εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Πέγτου τῆς δοκίμ. Διοικητῆς Συν/χης Καλῆς καὶ ἄλλοι ἀξιῶν καὶ ὀπλαῖται εἶχον καταφύγει ἐκεῖ. Τὴν 18ην Ἀπριλίου ἀφίχθμεν εἰς Μυτιλήνην ἐκεῖ δὲ κατόπιν ἀ/γῆς διετέθη εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Διοικήσεως τῶν ἀνατολικῶν νήσων ὀπὸ τὸν ὀκονόμαρχον Λούγγραν εἰς ὃν εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ διοηροσία αὐτῆ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου τότε δὲ ἠσχυλῆθμεν καὶ μετὰ τοῦ διατεθέντος ὀσάστως ἀντ/χου πυρ/κῶν Χρυσανθακοπούλου διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐμῆνης τῆς νήσου Μυτιλήνης. Κατὰ τὴν 8 ἡμέρον ἐκεῖ παραμῶν μου ἐγένετο ὀργάνωσις τῶν ἐκεῖ ἀξιῶν καὶ ὀπλατῶν εἰς τμήματα ὀπλα. Μῆσα δὲν ἀπέστειλησαν, ἡ νῆσος διέθετε ἐλάχιστα ὀπλα καὶ πυρ/κὰ τοῦ ἐκεῖ ἐμπέδου. Ἐπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐξήρτησ ἀκίμωνος τὴν ἀποστολὴν μας εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Ὀλύμπου οἱ ἐκεῖ ὀως Διοικητῆς συμμορφόμενοι πρὸς τὰς ἀ/γὰς τοῦ Γεν. Στρατηγέου δὲν μῆς ἐπέτρεπον τὴν ἀναχώρησιν. Εἰς Μυτιλήνην ὀπῆρον περὶ τοὺς 300 ἀξιῶν καὶ 3000 στρατιῶτας ὀλων τῶν ὀπλων. Ἡ κει-θαρσία εἶχε διασαλευθῆ ὀσοβαρῶς οἱ στρατιῶται ὀδδὲν ἠθικὸν εἶχον καὶ ἐξήρτων νὰ ἀποσταλθῶν εἰς τὰς οἰκίας τῶν κατεφύροντο ἐναντίον τῶν ἀξιῶν, μῆσα δὲ νύκτα ἐστασίασαν διὰ τῶν ὀπλων. Τὰ τμήματα ἐκεῖνα δὲν ἦσαν ἀξίωμα παρὶστανο δὲ ἀνέγκληθῆς ὀπληρῶν μετῶν. Μοι ἔκανε κατάκλησιν ἡ κατέστασις ἐκεῖνη τῶν στρατιῶτῶν οἱ ὀποιοὶ συμῶνως πρὸς τὰς ὀμολογίας ἐδρισκομένων ἐκεῖ ἀξιῶν τῶν τμημάτων εἰς ἃ ἔνηκον πρὸ-τερον εἰς Μακεδονικὸν μέτωπον εἶχον ἔριστον ἠθικὸν. Κατόπιν ἀκίμωνος αἰτήσεως μου ὀ Παπαρῶς ἀπέστειλε τηλ/μα ἐπέτρυχε δὲ τὴν ἐγκρίσιν τῆς ἀναχώρησεως πάντων τῶν πλεοναχόντων στρατευμάτων μετὰ τῶν ὀσῶν παρεκλήσεως καὶ μοι ἐπετρέπη νὰ ἀναχωρῶ καὶ ἐγὼ ἀπαλλαγῶ τοῦ ἀνα-τεθέντων καθήκοντων. Ἡ ἀναχώρησις ἔλαβε χώραν τὴν 25ην Ἀπριλίου μὲ κατεβυθισσιν πρὸς ἸΤον καὶ ἐκεῖθεν ὡς εἶχον ἡμῖν εἶπη πρὸς Πελοποννήσον

ὄτε ἀφίχθμεν εἰς ἸΤον τὴν 27ην ὀ Συν/χης Ἀναστασίου διέταξε νὰ κατεβυθισθῶν τὰ τμήματα εἰς τοὺς στρατῶνας καθ' ὄσον ὀ πλοὺς ἡμῶν διεκόνετο κατόπιν ἀ/γῆς, θὰ παραμῶμεν δὲ εἰς ἸΤον διῶτι ἦτο ἄδυνα-τος ὀ διέπλους τοῦ Ἀιγαίου ὡς ἐκ τῆς ἀεροπορίας, ὀποβρυχίαν, νησιῶν κλπ. Ἀνέφερον τότε εἰς τὸν Συν/χῆν πυρ/κῶν Κοβρῆλαν ὄτι ἐγὼ δὲν ἠδυνάμην νὰ παραμῶν ἐκεῖ διὰ νὰ γίνω ἀξιωματῶς καὶ ἐρ' ὄσον δὲν ἀπῆρχαν ὄστε ὀπλα ἵνα χρησιμποιηθῶ ὄσω καὶ ὡς ἄπλοὺς στρατιῶτης διὰ τὴν ἄμυναν τῆς νήσου ὄδ ἀνεχώρουν ὀπισθῶποτε. Τὴν νύκτα τῆς 27ης πρὸς 28ην ἀνεχώρησα μετὰ τῶν ἀξιῶν καὶ τοῦ ἀν/χου πεζ. Κίττου διὰ ὄρητην κατόπιν τῆς καταλήξεως καὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πελοποννήσου. Διερχόμενοι ἐκ τῆς νήσου Μυκῆνου παρελόμεν καὶ 50 Ἀγγλοὺς ἐξ ὃν 11 ἀξ-καὶ οἰτινες ἦσαν τὰ ὀπολείματα ἐνὸς τάγματος τοῦ ἀντ/χου Μάκετ (MaKey) ἀγωνισθέντος εἰς τὸν Ὀλυμπον. Μῆσα τῶν νήσων Ἀντιπάρου καὶ θήρας ἀφίχθμεν εἰς Πράξιον τὴν 2 Μαΐου.

Κατόπιν ἀ/γῆς τοῦ ὀκουγέου παρουσιάσθην εἰς ὄτὸ εἰς Κανιά μοι ἀνετέθη δὲ ἡ Διεύθυνσις πυρ/κῶν τοῦ Ἐπουργέου Στρατιωτικῶν.

Ε.1 Τά προ τής *Επιθέσεως των Γερμανών εν Κ ρ ή τ η.

σημεία

1.- *Μια τή παρουσίασε μου εις τόν Γεν. Διευθ. του *Υπουργείου *Χρο-
 τωτήριον Καφέτων εχάρησα παρ'αυτού να μοι γνωρίση εάν υπήρχον: πυρ/λα
 ήνα οργανώσιεν πυρ/χίας. *Ο στρατηγός με πληροφορήσεν ότι θα μās
 χρηρηθώσι πυρ/λα παρ' των *Αγγλων και με διατάξε να έλθω εις συνεν-
 νόησι μετ' του Διευθ. του Ιου γραφείου εντ/χου Προυκάκη. *Ο κ. εντ/χης
 μοι επέτε ότι: τα ποδών είχαν άειχθή εν έμπορικόν κρη πλοίου το όποιον
 έφερε πυρ/λα και πυρ/κά. Μετέβην τότε εις ποδών έπει-άειχθή και
 άπετάθη εις τούς *Αγγλους οι όποιοι μοι εγνώρισαν ότι τα πυρ/λά και
 τα είχαν εκφορτωθεί ήδη με δόχησαν δε εις τόν χωρον ένθα ήσαν τα
 πυρ/λα. Ταύτα ήσαν εν δλω^α (10 τών 100 εκόντα, 15 πεδινά τών 75 και
 τα λοιπά θρεβιατικά τών 65 άπαντα *Ιταλικά λάφυρα.) *Ες ατών 10 περι-
 που εδρίσκοντο πρό του λιμένος τα λοιπά δε 4 χιλ. περίπου Ν.Δ. του
 λιμένος έντος ένδς ελαιώνος. Είς *Αγγλος δε/κός του πυρ/κού μās δόχη-
 γησε εις τα πυρ/λα ταύτα τα όποια μās ήσαν ήση γνωστά ως *Ιταλικά
 λάφυρα. Είχον άσάτως μεταφερθή 400 τόννοι πυρ/κών τών δε ήνα δλικών
 και πεζικών. Κατά τήν έξέτασιν των πυρ/κών εκείνων διαπίστωσα ότι
 έλειπον όλα τα άνταλλακτικά των και σκευετικά όργανα τα όποια μοι
 εγνώρισαν ότι εδρίσκοντο είσέτι εις τó πλοίου. *Εν συνεχεία άπετάθη
 εις τόν προσελθόντα *Αγγλον ταγ/χην του πυρ/κού εις τόν όποιον άνέφε-
 ρον ότι ήρθεην εκ μέρους του *Υπουργείου να ζητήσω να μās διατεθούν
 τα πυρ/λα ταύτα ή μέρος ταύτων διά να οργανώσιεν πυρ/χίας εάν δε δέν
 ήτο τούτο δυνατόν έστω και μία μόνον μοίρα τήν όποιαν θα ήσαν άμείβω
 να πλαισιώσω με προσωπικόν ή και μία πυρ/χία διά να χρηρημεύση δε
 πυρήν και διά τήν εκπαίδευσιν. *Ο κ. ταγ/χης με πρόέπειψεν εις τó *Αγγλ
 στρατηγείον μοι εγνώρισεν όμως ότι εις Κρήτην είχαν έλθει έξ *Ελλάδος
 Σω/τα πυρ/κού ήνευ πυρ/λών και ότι τα πυρ/λα ταύτα θα τα εχρησιμοποι-
 ούν εκείνοι εις ήμάς δε θα διέθετον βραδύτερον άλλα άποσταλημένα
 πυρ/λα. *Οκ. ταγ/χης με παρεκάλεσε να τόν βοηθήσω διά τήν τακτοποίησιν
 των πυρ/κών και διά τó δλικόν τó όποιον εκείνοι θα εχρησιμοποιούν διά
 πρώτην φοράν ήμεις ήμάς ήτο γνωστόν. Ταύτα άνέφερον εις τó *Υπουρ-
 γείον επί πλέον δε ότι ή εκφόρτωσις του πλοίου τó όποιον έφερε τα
 πυρ/λα και πυρ/κά και πολλά άλλα είδη πολεμικού όπλικού και τρώγιμα
 έγένετο με λίαν βραδύ ρυθμόν διότι δε μοι εγνώρισαν δέν προσέρχονται
 οι φορτοεκφορτωταί λόγω των βομβαρδισμών. (τó πλοίου τούτο ήτο 15000
 τόννων και παρέμεινεν επί 25 ήμέρας εις τόν λιμένα. Τότε διατέθησαν
 ήμτέροι δε/κοί (*Ιταλχοί, *Ολλανδέζοι και Γαρμηής) και στρατιώται
 οι όποιοι κατά τήν νύκτα είχαν προωθήσει τήν εκφόρτωσιν του πλοίου
 δέν έπρόφθασαν όμως να συντελεσθή αυτή και ερωθήση ταύτα)

Τήν 15ην ήμεραν έλαβον γνώσιν δύο τηλεγραφημάτων δι' αν ηντη-
 γέλλετο ή άποστολή δλικών πυρ/κού και άλλων δλικών και προφίμων. Τό
 έν προήρχετο έξ *Αμερικης και εγνώριζε ότι άπεστέλλοντο 82 πυρ/λα,
 πυρ/κά και πολλά άλλα όπλα, ταύτα προωφίχοντο διά τήν *Ελλάδα πρό τής
 καταστροφής. Μετά ταύτα θα άπεστέλλοντο εις Κρήτην. Τό έτερον προήρχε-
 το έξ *Αλεξανδρείας περιελάμβανε δε 30 πυρ/λα και πολλά άλλα όπλα. Τά
 πυρ/λα ταύτα είχαν τωθή εις τήν διάθεσιν των *Αγγλων όταν έφθασαν εις
 άίγυπτον. Πλήν των άποσταλέτων 42 πυροβόλων εις Κρήτην οδέν έτερον
 πυρ/λου έφθασεν.

Τήν 21ην ~~πρωί~~ ^{μαίον} μετέβην κατόπιιν Δ/γης του *Αγγλικού στρατη-
 γείου διά του Προήρχου Πέτρου πρός συνεννόησιν μεθ' ένδς *Αγγλου
 Ταγ/χου. Ούτος μοι εχάρησε να τόν βοηθήσω διά τήν τακτοποίησιν των
 πυρ/κών των είσέτι ταύτα ήσαν εις οθρή καλήν κατάστασιν και άναμειγμέ-
 να. Μετά του ταγ/χου εκείνου συνεννοούμην διά τά ζητήματα του όπλι-
 σμού και πυρ/κών εν γένει. Τήν επόμενην άπέστειλα τούς άνθ/γούς πυρ/κού
 Παναγιωτακόπουλον Π. και Βαρθολομαίου Σ. οι όποιοι συμφώνως ταίς δόχη-
 γίαις μου άνέλαβον τήν τακτοποίησιν και άνασκευήν των πυρ/κών πυρ/κού
 και πεζικού. *Η εργασία αυτή εξακολούθησε μέχρι των παραμονών τής
 επιθέσεως ότε επερατώθη έγένετο δε καλώς παρ' των δε ήνω δε/κών. Τά
 άποσταλέντα πυρ/λα δέν είχαν πίνιακας βολής, άνώτεροι δε *Αγγλος δε/κός
 του στρατηγείου μοι εχάρησε εάν διαθέτομεν ήμείς πίνιακα βολής. *Εν
 άντίκτυπον πίνιακων βολής του πυρ/κού τών 100 άνευρέθη εις τόν όκολ.
 Γιαννημίραν τó όποιον παρέδωσα διά τήν άνατύκωσιν με τήν παραβώλωσιν
 να εκιστραφή ήμιν τούτο.

Είς Κρήτην είχαν καταφύγει και όπήρχον εν δλω 35 δε/κοί πυρ/
 κού και 200 περίπου όπλίται δλων των είδικότητων. Ούτοι θα άπετέλουν
 τόν πυρήνα ήτο δε δυνατόν να οργανωθή μία μοίρα εκ δύο πυρ/χίων ατό-
 κίνητος. Βραδύτερον μετά τήν άποστολήν δλικού είχομεν υπ' όψιν να
 συγκροτηθή εν σώμα εκ 3 μοιρών των 3 πυρ/χίων ήτοι 9 πυρ/χίαι. Τό

προσωπικών θα εξευρισκето διὰ τῆς ἐπιστρατεύσεως τῶν ἡλικιῶν 24 καὶ 25 καὶ διὰ μετεκπαιδευσεως ἀνδρῶν τοῦ Πεζικοῦ.

Κατόπιν συνεννοήσεως τοῦ προσαρξοῦ τοῦ Υ.2/ Συν/χου κ.Καραβίτη καὶ τοῦ Ἀγγλο Ταξιάρχου ἐλήφθη ἀπόφασις οἱ Δε/μοὶ καὶ ὀπλίται ἡμῶν νὰ κατεβῶντο εἰς τὰ ἐν Κρήτῃ ἐργαζόμενα τότε πέντε Συν/τα Πυρ/κοῦ (2 βαρέος καὶ 3 πεδινοῦ) καὶ εἰς τὸ ἀντιαεροπορικὸν Χανίων. Ἡ Δ/γὴ διὰ τὴν διέσσειν τούτων εἶχε γίνῃ ἐπὶ ἐπισημοποιήσεως οὗ δὲ διὰ μὲν τοὺς Δε/μοὺς καὶ ὀπλίτας τοῦ α/α τὴν 20ην διὰ δὲ τοὺς λοιποὺς τὴν 26ην. Λόγω τῆς ἐπιθέσεως οὐδὲν ἐπισημοποιήθη. Εἰς τὰ Συν/τα ταῦτα θὰ διετίθεντο διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μέχρις οὗτο διατεθῶσιν ἡμῖν πυροβόλα ὅτε θὰ μεταφθενοῦσιν ἀνεπιτέσσοντο εἰς τὰ Συν/τα ταῦτα ὅσοι πυρ/χοὶ.

2. Εἰς ὅτι ἀφορὰ τῶν ὀπλιτῶν καὶ πυρ/κῶ πεζικοῦ εἶχομεν συγκεντρώσῃ τὰ κάτωθι στοιχεῖα. Τὰ ἐν Κρήτῃ πρὸ οὐκὸς τὰ μετονομασθέντα εἰς Συν/τα εἶχον διέφορον ὀπλιτῶν. Ἀλλὰ πάλιν εἶχον ἡλίγιον τῶν 6,5 καὶ ἄλλα Στέϊρ (Stier) ἢ Μόουζερ (Mouzer) τῶν 7,9. Εἰς τὰ ἐμπέδα ἐχρησιμοποιοῦντο ὁμοῦ καὶ ὅπλα Γκρά τῶν 11. Διὰ τὰ ὅπλα ταῦτα διετίθεντο ἐλάχιστο φουίγγια. Δι' ἕκαστον ὅπλον ἀντιστοιχοῦν 15 - 25 φουίγγια περίπου, οἱ νεοσὶλλετικοὶ δὲ στρατιῶται τῶν ταγμάτων ἐκεῖνων οὐκ εἶχον ἐκτελεσθεῖς οὕτε βολὴν. Εἰς τὸ ἐμπέδον Χανίων διετίθεντο ἀριθμὸς τὶς πολυβόλων Σαϊντ-Πιέν καὶ ὀπλοπολυβόλων τοῦ 15 (40 περίπου καθὸς καὶ 250000 περίπου φουίγγια διὰ τὰ αὐτῶματα ταῦτα ὅπλα, 60000 φουίγγια ὀπλοῦ Γκρά, ἐλάχιστος ἀριθμὸς βομβιδοβόλων Λεμπέλ μετὰ ὀπλοβομβίδων καὶ τινὰ κινεῖται χειροβομβίδων.

Διὰ τὴν προμήθειαν φουίγγιων ἡλίγιον καὶ Μόουζερ (6,5 καὶ 7,9 γιλ) εἶχε γίνῃ ἥδη ἐνέργεια ἐπὶ τῶν πρώτων ἡμερῶν καὶ εἶχον πρὸς τοῦτο ἀποσταλῆ εἰς Ἰταλίαν ὀπλοπολυβόλα φουίγγιων καὶ ὀπλα διὰ τὴν παραγγελίαν τοιούτων φουίγγιων. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ταῦτα θὰ ἐβράδυνον ἀπεφασίσθη κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Ἰπουργεῖου ἢ ἀντικατάστασις ὀπλοῦ τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν ταγ/των διὰ τοιούτου τὸν ὀπλοῦν θὰ ἐχορήγουν οἱ Ἀγγλοὶ. Ἡ Δ/γὴ τῆς ἀντικαταστάσεως ταύτης ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Ἰπουργεῖου (Διευθ. πυρ/κοῦ καὶ προσωπικοῦ) δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἐπιθέσεως κατόπιν τῶν συνεννοήσεων μετὰ τοῦ προσαρξοῦ τοῦ Ἰπουργεῖου καὶ τοῦ Ἀγγλο Ταξιάρχου.

Διὰ τῆς Δ/γῆς ταύτης ἐδόθητο πάλιν ἀνομοιόμορφος ὀπλισμὸς πλὴν ὃ αὐτὸς δι' ἕκαστον τάγμα. Θὰ διανεμόντο τυφέκια Ἀγγλικὰ 0,303 ἢ Πολωνικὰ καὶ Ἰταλικὰ τῶν 8,15. Ὁ ἕναι φουίγγιων ὀπλισμὸς θὰ παρεδίδοτο. Τὰ ὑπάρχοντα δὲ φουίγγια τούτων μετ' ἀναλόγων ὀπλων θὰ ἐδίδοντο εἰς τινὰ τμήματα καὶ εἰς τοὺς πολιτοφύλακας.

Τὰ Συν/τα ἐπίσης θὰ ἐφοδιαζόντο διὰ πολυβόλων ἐξ Ἰταλικῶν λαφύρων.

Ἡ παραλαβὴ τοῦ ὀπλισμοῦ καὶ τῶν πυρ/κῶν τούτων θὰ ἤρχιζε τὴν πρῶταν τῆς 20ης. Ἐν δευτέρῃ τῆς 19ης εἶχον λῆξει Δ/γὸς καὶ δόγητας εἶχον θὰ διατέλῃ δύο ἐκ τῶν ἀπ' ἐμὲ Δε/μῶν νὰ ἐδρίσκωνται τὴν 7α 30 εἰς τὸν Ἀγγλικὸν ἐφοδισμὸν διὰ τὴν ἐναρξιν τῆς παραλαβῆς τοῦ ὀπλισμοῦ.

Τὰ αὐτῶματα ὅπλα καὶ τὰ πυρ/κῶ τοῦ ἐμπέδου Χανίων κατόπιν δόγητων τοῦ 1ου Γραφεῖου εἶχομεν διανεῖμαι εἰς τὰ εἰς τὴν περιοχὴν Χανίων τέσσαρα τὰγματα. Διὰ τὸ βέθουμον καὶ Ἡράκλειον δὲν διετέθησαν διότι ὁ ἀντ/χος κ. Προυκάκης μοὶ ἐγνώρισεν ὅτι τὰ τὰγματα τῶν διαμερισμάτων τούτων θὰ ἐλάμβανον τὰ διατιθέμενα αὐτῶματα ὅπλα καὶ πυρ/κῶ τῶν ἐμπέδων Ρεθύμνης καὶ Ἡρακλείου.

Ἡ Δ/γὴ κατανομῆς ταύτης εἶχεν ἐκδοθῆ τὴν 16ην Μαΐου καὶ τὰ αὐτῶματα ὅπλα εἶχον διατεθῆ οὐχὶ ὁμοῦ ἅπαντα τὰ πυρ/κῶ. Δι' ἕκαστον αὐτῶματα ὅπλον διετίθετο πυρ/κῶ τινὰ ὅς αἱ ἐφοδισμοὶς ἐπρόκειτο θὰ νὰ ἀποσταλοῦν ἅπαντα τὰ πυρ/κῶ ταῦτα εἰς τὰ τὰγματα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων εἶχομεν διαθεθῆ τὰ διατεθέντα πυρ/κῶ ὅς καὶ ἅπαντα τὰ ἀναλογούντα εἰς τινὰ τὰγματα τῶν Χανίων. Ἀπεστέλλομεν ἐπίσης ὅπλα καὶ πυρ/κῶ καὶ εἰς Ρεθύμνον. Τελικῶς παρέμενον εἰς τὸ ἐμπέδον 150000 περίπου φουίγγια πολυβόλων καὶ Γκρά ἅτινα μεταφθομεν ἐκ τῶν ἀποθνήσκων τοῦ ἐμπέδου ἵνα μὴ καταστραφῶσιν ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν καὶ τῆς πυρκαϊῆς εἰς τὸν ὄργον πυρ/κῶν τῶν Ἀγγλῶν εἰς περιοχὴν Σούδας.

Γ.1 Τά κατά την Γερμανικήν Ήθεσιν.

1. Οι Γερμανοί από των αρχών του Μαΐου είχαν εντείνει τας αεροπορικές των αναγνωρίσεις και βομβαρδισμούς στρατιωτικών στόχων. Από της 10ης Μαΐου η δράσις της αεροπορίας εντέθη έτι περισσότερο. Βομβαρδισμοί έλαμβανον χώραν κυρίως εναντίον των λιμένων και αεροδρομίων ήμεραν τε και νύκτα. Τά σμήνη των καταδιωκτικών και βομβαρδιστικών αεροπλάνων έβόλωντο από ήκωνοθ έριθμοθ αντιαεροπορικών. Αί έν ήρητη δύναμις των Άγγλων δεν υπερβαίνει τας 12000. Διετίθετο μικρός έριθμθς άρμάτων έλασρών. Ύψηρον έπίκτια τινα πυρ/λα και όλγα αντίαερατικά τοίσατα. Τθ πυροβολικόν εδρσκειτο εϊς τθ στάδιον της οργανώσεως δεν έπήρων δέ εϊσέτι οργανωμένα πυρ/λα. Κατά τόν άγώνα έχρησιμοποίησαν μεμονωμένα τινα πυρ/λα τών 75. Ο ήμετερος στρατός άποτελομένης έξ 9 ταγμάτων εϊχε δύναμιν μετά των έμπέδων περίου 12000. Ούτος εδρσκειτο εϊς τθ στάδιον της οργανώσεως διεθετε δέ όλλιο μόν με έλάχιστα φυσίγγια και όλγα αβόματα όπλα παλαιού συστήματος. Αεροδρομία έπήρχον εϊς Μάλεμε και Ρέθυμον και Ηρόδλειον εϊχε άρχισει δέ ή κατασκευή αεροδρομίου και εϊς Κωστέλλι Πεδιάδος ήτις διεκίνη όλγας ήμέρας πρό της έπιθέσεως και κατέστη έχρησιμοποίητον. Αεροπλάνα έπήρχον 50 περίου διαφόρων τύπων εϊς Μάλεμα και όλγα εϊς Ηρόδλειον (Κατά κληρονομία πολλά αεροπλάνα εκ τούτων κατεστράφησαν κατέτθν νυκτερινόν βομβαρδισμύ κατά την 17ην Μαΐου) Κατά την διάρκειαν των έπιχειρήσεων δεν έπήρχον αεροπλάνα.

2. Από της άρχης της 20θ Μαΐου πυκνή σμήνη περίεπταντο ήνωθεν της περιοχής Μάλεμε-Σούδα-Χανιά-Περβόλια. Έβρσαντο δέ σφοδρόν βομβαρδισμύ και πολυβολισμύ. Ο συναγεμθς άρήμενος ήμα τη έφ έουνεύζετι μέχρι της 7ης άρας ήκούη. Άνελεήθηεν έτι κατί τθ σοβαρόν θά συνέβαινε ήτις ο βομβαρδισμθς δεν περιόριζετο μόνον εϊς Σούδαν ήλλά έφ'όλης της περιοχής, και έσπευσα να μεταβω εϊς τθ Ύπουργείον, την στιγμήν εκείνην έβρσαν κληρονομία έτι άλεξιπτωτιστάί έπασαν εϊς Περβόλια και όλλα σημετά. ήμέσας έσπευσα να μεταβθ εϊς τόν Άγγλικόν έφοδισμύν διά την παραλαβήν των όπλων τθ όκοφα θά άποστέλομεν εϊς αντίκατάστασιν του όπλισμού των ταγμάτων του διαμερίσματος Κανών. Τά παραλαβανόμενα όπλα άποτέλλομεν εϊς τας άποθήκας του έμπέδου, όπου θά μεταφέρουτο και τθ πυρ/κά όπλα θά παραλαβάνοντο εκ Σούδας, εκείθεν δέ εϊτα θά άποστέλλοντο εϊς τθ τάγματα. Μέχρι της 9ης άρας εϊχομεν παραλάβη 350 όπλα Άγγλικά και 50000 φυσίγγια δι' αυτά.

ήν θω 30 μετέβην εϊς τθ Ύπουργείον ίνα ζητήσω μέσα μεταφοράς ήτοι αβτοκίνητα διά την άποστολήν των παραλαβανόμενων όπλων και πυρ/κών δε και διά την άποστολήν των πυρομαχικών του έμπέδου. Εϊς την έποθήην του έφοδισμού ήφρησα ένα άρχ/την και τόν λοχ.πυρ.Χαραφόπουλον. Εϊς την Άγγλικήν άστυνομίαν όπου εδρσκούνο αι ήπηρεσίαι του ύπουργείου άνέφερον εϊς τόν κ. Αντ/χην Προνοιάκην έτι εϊχον άνάγκην αβτοκινήτων διά την άποστολήν των πυρ/κών και έτι δ Διευθ.Μεταγωγικής ήπηρεσίας και δ έξ/κός του 4ου γραφείου δεν άνευρέθησαν. Ο κ. Αντ/χης διέταξε να μεταβθ μόνος μου να έπιτάξω αβτοκίνητα. Διέθεσα διά τόν σκοπόν τούτον δύο έξ/κός δεν κατορθώσαι ήμω να έλευρεθθ εϊμή μόνον έν αβτοκίνητον τθ όκοφον άπεστάλη εϊς Μουρνιάς, διά την μεταφοράν πυρ/κών. Τήν ήραν εκείνην εϊδοποιήθηεν έτι έτι πολιται και στρατιώται συνεκεντρώθησαν πρό του έφοδισμού ζητούντες όπλα και έτι κατόπιν Δ/χης του κ. Ύπουργού διανεμήοντο εκ του Άγγλικού έφοδισμού όπλα εϊς έϊδιώτας ούς άσείγει ο ταγ/χης κ. Γούκαρης. Άνέφερον τότε εϊς τόν κ. Ίκου γόν έτι δεν θά ήτο δυνατόν να άποσταλασιν ενκαίρως τά όπλα εϊς τθ τάγματα διά τθ όκοφα προορίζονται δε και όταν χορηγηθώσιν εϊς τούς έϊδιώτας και άλλους στρατιώτας δεν θά έπήρουν διά τθ τάγματα. Εφ'όσοθ δεν ήτο άνάγκη να χορηγηθώσιν εϊς τούς έϊδιώτας όπλα να μεταβώσιν ούτο καθός και οι στρατιώται εϊς τθ έμπέδον εκεί δέ κατατασσόμενοι να παραλάβωσιν όπλα και φυσίγγια. Ο κ. Ύπουργός διέταξε τότε να μη χορηγηθώσιν χορηγώνται όπλα εϊς έϊδιώτας και στρατιώτας εκ έδσείας εκ του Άγγλικού έφοδισμού ήλλά εκ του έμπέδου μετέβην δε και έδουσα την Δ/χην ταύτην. Μέχρι της στιγμής εκείνης εϊχον διανεμηθθ 400 όπλα περίου εϊς έϊδιώτας και στρατιώτας οι όποιοι εϊχον ήκολουθήσαι τόν ταγ/χην Γούκαρην.

(Βραδύτερον δ Διοικ. του έμπέδου ταγ.Βιθάκης μοι έγνώρισεν έτι δεν μετέβην εϊς τθ έμπέδον ίνα παραλάβωσιν όπλα ούτε να καταγώσι ή έλάχιστοι και έτι απαντες σχεδόν οι ήκολουθήσαντες τόν κ.Γούκαρην ίνα παραλάβωσιν όπλα έγκατέλειψαν αβτόν κλήν των άνηκόντων εϊς τθ έμπέδον 20 στρατιωτών.)

* Από τὴν κρουσὴν τῆς ἡμέρας ταύτης ἀπέστειλα τοὺς 200 πυροτεχ-
 νουργοὺς Βαρθελομαίου καὶ Παναγιωτοπούλου ἵνα παραλίβωσι ἐκ τοῦ θύρου
 πυρ/κοῦ τῶν ἄγγλων (εἰς Σούδα) φυσίγγια. Εἰς τοὺς τοὺς παρεβόθησαν
 τὴν ἡμέραν ἐκείνην μόνον 76000 φυσίγγια 0,303" ἕτινα ἐκ τοῦ ἐμπέδου
 διενεμήθησαν εἰς τοὺς λαβόντες ὅπλα.

Αἱ ἀποθήκαι ἐφοδισμοῦ στὰν ἀνέφερον ὅτι τὰ ὅπλα διενέμοντο
 ἀπ' εὐθείας εἰς ἰδιώτας καὶ στρατιώτας διεστάθη νὰ διακώβη τὴν χορήγησι
 καὶ τῶν ὅπλων καὶ τῶν πυρ/κῶν μέχρι νεωτέρας Δ/γῆς. Παρεκλίεσα τοὺς
 ἄγγλους Δε/κούς νὰ συνεχισθῇ ἡ διανομὴ, ἀπετάθη ἐξ τῶν προσελθόντων
 ἐκεῖ ἄγγλων λοχαγῶν ἀσπιστὴν τοῦ ταξίρχου οὗτοι ὅμως μοὶ ἀπήντησα
 ὅτι ἀδέχορρογον ταῦτα κατόπιν νεωτέρας Δ/γῆς διότι λόγω τῆς ἐπισυμβῆσ
 ἐπιθέσεως εἶχον καὶ ἐκεῖνοι ἀνάγκη ὅπλων καὶ πυρ/κῶν.

* Από τῆς πρώτας εἶχον ἀρχίσει τὴν ἀποστολὴν τῶν πυρ/κῶν τοῦ
 ἐμπέδου δι' ἑνὸς ἀποκινῆτου ὁδὸν κατόπηθι ὅμως δυνατὸν νὰ γύρη αὐτὴ
 κατὰ τὴν ἡμέραν λόγω τῆς διακοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν ἧς εἶχεν ἐπι-
 τευχεθῇ τὰς πρώτας πρωτῶν ὁρας ἀπὸ τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν.

Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἐγένετο κατὰ τὴν νύκτα ὅτε ἀπέστειλα διαδο-
 χικῶς πυρ/κὰ εἰς τὰ τρία ἐκ τῶν 4 ταγμάτων. Εἰς Καστέλλι Κισσάμου ὅποι
 ἦτο τὸ 1ον τάγμα ὁδὸν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀποστολὴ κατόπιν τῆς καταλήψεως τοῦ
 κάλαμο ἀπὸ τῶν Γερμανῶν.

Οἱ παραλαβόντες τὰ ὅπλα στρατιῶται καὶ ἰδιῶται εἶχον διασ-
 κοπισθῆ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἕρπυλλον τὰ διατεθέντα αὐτοῖς φυσίγγια κατὰ
 τῶν χαμηλῶν ἰπταμένων ἀεροπλάνων. Τοῦτο δὲ καὶ ὅτι πολλοὶ στρατιῶται,
 περιεφέροντο χωρὶς νὰ ἀνήκωσιν εἰς τμήματα (στρατιῶται ἐν ἰδίᾳ). Ὅσα
 φέραμεν εἰς τὸν κ. Ἰπουργὸν ὅστις ἐκάλεσεν ἐμὲ καὶ τὸν Ἰπασπιστὴν
 τοῦ ἰνωτέρου στρατ. Διοικητοῦ στρατηγῶν κ. Σκουλιὰ, Ταγ/χῆς Μανωλαράκη
 καὶ μὲς διέταξε νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Ἀν. Στρ. Διοίκησιν καὶ νὰ διαβιβῶ-
 σάμεν Δ/γῆν εἰς τὴν Στρατηγὸν νὰ καταρτίσῃ τὸ ἑνὸς ἐν τάγμα ἐκ τῶ
 περιφερομένων στρατιωτῶν τούτων καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐμπέδου. Τοῦτο
 διενεργάμεν εἰς τὸν στρατηγὸν ὅστις ἐκάλεσε τοὺς εἰς τὸ καταφύγιον
 Δε/κούς καὶ ὄρισε τοὺς Δε/κούς τοῦ τμήματος (ὡς Διοικ. ὄρισε τὸν
 ἀντ/χην Στρατοδόκην ὅστις ὅμως παρεκλίετο ἐν νὰ ἀπαλλαγῇ διότι ἦτο
 τῶν ταγ. Κανόνων). Τὴν ὄραν ἐκείνην ἔλαβε χώραν ὁ βομβαρδισμὸς τοῦ
 καταφυγίου τῆς Στρ. Διοικήσεως καὶ ἡ καταστροφὴ τούτου φανερώθη
 εἰς Δε/κῶν καὶ τραυματισθέντων περὶ τοὺς 15, ὃ ἐκ τῶν τραυματισθέντων
 Ταγ/χῆς Μανωλαράκη Ἰ. μετὰ 1 ὄραν ὑπέκυψεν εἰς τὰ τραύματα του οἱ
 τραυματῆται διεκομίσθησαν εἰς τὸ νοσοκομεῖον διὰ τοῦ φορητοῦ ἀποκινῆ-
 του εἰς τὸ ὄριον μετέφερον τὰ πυρ/κὰ. Μετὰ τοῦ ὀρισθέντος Διοικ. τοῦ
 τμήματος μετέβην εἰς τὸ ἐμπέδον καὶ διέθεσα εἰς αὐτὸν τὸ ἀναγκαῖον
 ὅπλα καὶ πυρ/κὰ. (Ἡ συγκρότησις τοῦ τμήματος ἐκείνου πλήρους ὁδὸν
 ἐπετεβόθη τὴν ἐπομένην τὸ φρουραρχεῖον ἀπέστειλεν ἀπαντὰς τοὺς στρατ.
 ἐκτὸς τῆς πόλεως εἰς τμήμα τὸ ὄριον διόκει ὁ ταγ/ κατ' ἐξουσίᾳ εἶχον
 συγκεντρωθῆ ὅς ἐκεῖ περὶ τοὺς 150 στρατιῶτας.)

Τὴν 18ην ὄραν διέθεσεν εἰς τῆς δ' Ἀγγλικῆς ἐφοδισμοὺς 200
 ὅπλα τὰ ὅποια ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν μετὰ 10.000
 περίπου φυσίγγων ἐκ τοῦ ἐμπέδου. (Τὰ ὅπλα ταῦτα διενεμήθησαν εἰς
 στρατιῶτας τοῦ ὀργανομένου τμήματος οἱ ὅποιοι διετέθησαν εἰς τὸν
 ταγ/χην Γόταρην καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν τὴν νύκτα διὰ τὴν φύλαξιν τμή-
 ματος τῆς πόλεως.)

5. Τὴν 21ην Μαΐου τὰ τμήματα ἡμῶν τὰ ὅποια εἶχον περὶ
 παραβρεῖ Ἀγγλικὰ ὅπλα ἐξήττησαν φυσίγγια καθ' ὅσον ἐκείνη ἕτινα τοῖς
 ἐχορηγήθησαν τὴν προηγουμένην εἶχον καταλωθεῖ. Παρὰ τὰς προσπάθει-
 μου ὁδὸν ἐχορηγήθησαν ἡμῖν ἕτερα φυσίγγια. Εἰς τὸ ἐμπέδον ἀπῆρχον πρὸς
 διέθεσιν καὶ 150 ὅπλα ἕτινα παρέμεινον ἐλλείπει φυσίγγων. Ὁ Λοχαγὸς
 ἀσπιστῆς τοῦ ταξίρχου μετ' ἐπιπροσθήσεως ὅτι θὰ ἀπέσταλλον διὰ τῶν
 ἰσίων των μέσων τὰ ἀπαραίτητα ὅπλα καὶ φυσίγγια εἰς τὰ τμήματα. Ὅς
 ἐπιπροσφορήθη βελτότερον εἰς ἠρχαίον εἶχον ἀποσταλῆν ἡμέραν τῆς
 ἐπιθέσεως 1500 ὅπλα Ἀγγλικὰ τὰ ὅποια ὅμως δὲν διενεμήθησαν εἰς τὰ
 τμήματα ἀλλὰ παρελήθησαν ἀπὸ ἰδιωτῶν. Ἀπὸ φυσίγγιον 0,303" ἔξ ὄν
 εἶχον μοὶ ἐχορηγήσαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην 60.000 φυσίγγια δι' Ἰταλικὰ
 ὅπλα τῶν 6,5

Κατόπιν Δ/γῆς ἀπέστειλα τὴν νύκτα τῆς 21ης εἰς Ρέθυμνον
 300 ὅπλα Ἰταλικὰ τῶν 6,5 -30.000 φυσίγγια Ἰταλικὰ καὶ 5000 περίπου
 φυσίγγια διὰ πολυβόλα καὶ ὀλοπολυβόλα των 8 καθὼς καὶ δλίγας χειρο-
 βομβίδας. Ταῦτα συνόδευσεν ὁ ἀπὸ τῶν ὀκολ. πυρ/κοῦ Ἰταλικῶντες Ἐμμ.
 ὅστις παρὰ τὰς δυσχερείας ἔς συνήντησε ἔσθασον κατ' εἰς Ρέθυμνον καὶ
 παρέδουσα ταῦτα εἰς τὸ ἐμπέδον ἐπιστρέψας τὴν ἐπομένην νύκτα. Κατὰ τὴν
 ἐπ' ἀνοδὸν του ὁ ὀκολ. ὄντος μοὶ ἀνέφερον ὅτι οἱ ἀκομείναντες Γερμανοὶ

Αλεξίπρωτοις ήσαν έγκλειστοί εντός μιας εκκλησίας ήυθα ήμδοντο. Πολίται μετά στρατού είχαν αποκλειστεί τούτους ήπητούντο ήμος πυρ/ών διδ την έξουδετέρωσιν των. Οι Άγγλοι είχαν χρησιμοποίησει μικρόν πυρ/ών συνοδείας κείκοι, τδ βλήματα ήμος τούτου ήσαν άνίσχυρα να καταστρέψουν την εκκλησίαν και να έξουδετερώσουν τούς Γερμανούς. Τήν 22α ήατου μετέβην εις τδν έφοδισμδν πυρ/ών εις ζούσαν και έξητησα παρά τού εκει Άγγλου ήογαγού να μοι χορηγήσιν τοδλίχιστον 50.000 φυσίγγια 0,303" καθ' ήσον τδ χορηγηθέντα ήμιν Άγγλικά όπλα ήσαν ήχρησ- ήκειν φυσίγγων. Ο Λοχαγός εκείνος κατ' άρχάς έπροθυμοποίησιν και συνέ- τασε τδν σχετικήν διατακτικήν διδ την χορήγησιν είτα ήμος μοι είπεν ότι είχαν άνάγκην Δ/ής τού Άγγλικού στρατηγείου. Οδτος με ήπληροφό- ρησε ότι συμφώνως πρδς διατάξουσαν Δ/ήν είχαν διατεθή διδ τού Έλλην. στρατού 500.000 τοιαύτα φυσίγγια ήτινα ήδει να ήχορήγη κατόιν Δ/ής. Μετέβην εις τδν Άγγλον ταγ/χην μεθ' ου συνεννοοήμην διδ τδ ζητήματα τού όπλισμού και πυρ/ών όστις μετέβην εις τδ Άγγλικόν στρα- τηγείον διδ να μη φέρη την σχετικήν έγκρισιν, επιστρέψας μετά ήμίσαια όσπν μοι ήγνώρισε ότι δέν ήδυνάτο να ήπε χορηγήσουν όπτε ήν φυσίγγιον 0,303" διδτι δέν διέθετον τριαύτα και ότι ή μδς διέθετον 2000 όπλα. Ιταλικά διδ τδ όποία μδς είχαν παραδώσει την κορηγομένην 60.000 φυ- σίγγια, τδ στρατηγείον ήτο άνένδοτον εις την Δ/ήν του όπτην, ήταν δέ εις επείγουσα ήτι ήδει να μδς διασέσων φυσίγγια διδ τδ όπλα τδ όποία μδς ήχορηγήσαν, μοι ήπήνησε ότι εκείνοι δέν είχαν όδσει όπλα εις τούς πυρ/ών τής α/α πυρ/ίας Άγ. Λοοκλ ήποστάντες ήπθεσιν ήκ μέρος των Αλεξίπρωτιστών ήφουέθησαν σχεδόν ήλοι (περ' τούδ 120) ήν ή οι ήσικοί μδς στρατιώται κατηνέλωσαν τδ χορηγηθέντα εις ήμδς φυσίγγια βδλλοντες ήναντίον των ήεροπλάνων.

6

Κατόιν των άνωτέρω μετέβην και παρέλαβον τδ Ιταλικά όπλα όσα ήτο δυνατόν να χρησιμοποιήσωμεν με τδ διατεθέντα φυσίγγια (1300 περίπου) ήτινα παρέδωσα εις τδ ήμπεδον τάγμα. Τδ όπλα και φυσίγγια ταύτα, προερχόμενα εκ Λαφών εφύσκειτο εις καήν κατάστασιν καθ' όλην δέ την ήμέραν εκείνην και την επομένην ήπρηόδησα τούδ άνθ/γούδς πυρ/ούδς και όδο ταχυτάσδπ/ούδς και ίσχύας διδ την καθ' ήσέστησιν καθάρισιν των, και ήπαλοήν ήσπε να είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθώσιν. Τήν ήσπέραν τής ήμέρας εκείνης προήθε άνθ/γούδς τού τάγματος τού εδ- ρισκομένου εις Γαλατίην και παρέλαβον ήκ τού Άγγλικού Έφοδισμού 150 όπλα και 15.000 περίπου φυσίγγια, διδ τούτων ής μοι ήγνώρισον ήδ όπλα ήσαν ήν τμήμα τδ όποίου ήδ συμμετείχεν εις την ήπθεσιν ήτις ήδ διενεργείτο την επομένην διδ την ήκαθάρσιν των ήπολειπομένων εκει Γερμανών, πρδς τδν σκοπόν τούτον ήδ οι Άγγλοι ήδ ήπέστειλλον την νύκτα εκείνην και όδο ήλαφρά ήματα.

4. Τήν 23ην μετέβην εις τδν Άγγλικόν έφοδισμδν ήνα παραλάβω 50 πολυβόλα Ιταλικά ήτινα εδμήσκοντο εκει, ήτρώς ταύτα εδρήθησαν ότι ήσπεροήντο ταινιδν και γεμιστήρων και δέν ήτο δυνατόν να χρησι- μοποιηθώσιν, διδ τδ πολυβόλα ταύτα ήπρηχε μέγας ήριθμδς φυσίγγων. Έχορηγήσαμεν ήριθμδν τινά όπλων και πυρ/ών εις την φρουράν άνδς τμήματος αίχμαλώτων τού όποίου δ Δ/ής ήνέφερον ότι οι αίχμαλωτοι ήπρηχε φόβος να ήρακετεθώσιν. Ώσαύτως Ιταλικά τινα όπλα εις άντι- κατάστασιν Άγγλικών δι' ή δέν διεθέτομεν φυσίγγια. Τήν 24ην ήλαβον Δ/ήν να ήτοιμάσωμεν 300 όπλα Ιταλικά και 35000 φυσίγγια διδ τδ όπλα ταύτα και δι' ήπτολυβόλα (Τών 6 χιλ.) ήτινα ήδ παρελαμβάνοντο παρά 150 στρατιωτών όστινες ήδ διετίθεντο παρά τού ταγ/χου Κατηνέδωκη εις τδν ταγ/χην Γύπαρην. Ο ταγ/χης Γύπαρης παραλαμβάνων τδ όπλα και πυρ/ά ταύτα ήδ ήδήγει τούδ άνδρας τούτους εις Σωακιά ήυθα ήδ ήδρισον και 150 είσέτι άνδρας και ήδ συνεκρόται όδτω ένα λόγον. Η χορήγησις τών όπλων και πυρ/ών τούτων ήδ ήγίνετο την νύκτα τής 24ης πρδς την 25ην.

5. Ο βομβαρδισμός τής πόλες τών Χανίων όστις είχαν άρχισι ήπδ τής πρώτης ήμέρας τής ήπθεσεως είχαν ήνταθή πολύ άπδ τής 2ης ήμέρας. Τήν 4ην ήμέραν (Παρασκευήν) ήπκολούθησε σφοδρός καθ' όλην την ήμέραν ίσως τδς άπογευματινδς όρας. ήπκατά ήρχισαν να παρουσ- σιάζονται λόγω τού βομβαρδισμού εις πολλά σημεία τής πόλεως. Τήν 24η ήπκατά εις τδς ήγους τού λιμένος συνοικίας και εις ήσπελλά ήγε- νικέθετο και ήλάμβανε διαστίσεις. Τδς ήσπερινδς όρας ήπειλόηοντο αι ασπίται τού ήμπεδου εις ήπόστασιν 50 μ. άπδ των όποιων εδρίσκοντο αι φλόγες. Ήπειδή ήδ καταστρέφοντο τδ εκει ήπάρχοντα όπλα και πυρ/ά

έπδ τδν όσον άνήμην τδν Άγγλον εηλόνδαν. Τήν 24ην τούτην ήμέραν ήσπελάσθησαν τδς τδν δυό όπλων πυρ/ών και τού ήσοι. Χρηματά ήκ το ήμπεδου ήρίσκειτο ή ταγ/χης Διδώμης ήίσχύος ήχρηματοοοήσιν ήο στρατός αίχμαλώτους διδ την ήσπην των όπλων

πολυέριθμον αεροπορίαν. Πολλοὶ ἐβόνησαν οἱ πολῖται κατὰ τὴν στιγμήν τῆς πτώσεως τῶν καὶ μετὰ ταῦτα οἱ ἴδιαι ἐπολέμησαν μὲ ἠρωτικὸν καὶ ἀποθυσιασμὸν παντὸς ὄψις εἰς τὴν περιόχην Κανίων, Ρέθιμον καὶ Πράβλειον ἐπέφερον μεγάλας ἀπωλείας εἰς τὸν ἐχθρὸν.

Οἱ ἄγγλοι ἐπολέμησαν μὲ πείσμα καὶ ἀποθυσίαν, τὰ ἀποτελέσματα ὅμως τούτων ὄχι ἦσαν ἀνάλογα τῆν προσπαθειῶν των ἐλλείψει μέσων καὶ κυρίως ἀεροπλάνων καὶ πυρ/κῶν. Ὅσοι ὄχι ἐσοπεύον νὰ ἐξουδετερώσωσιν τῆς δημιουργημένας φωλεὰς τῶ ταχύτερον ἀλλὰ καρδίαισιον αὐτὰς μὲ μίαν πλοῖον μᾶλλον βραδείαν καὶ τοπικῆς ἐπιθέσεως ἔφερον εἰς αὐτοὺς ἀπωλεία καὶ συνελθόντων ἀγριωτάτους ἠρπάζον εἰς τὴν παράδοσιν αὐτῶν ἐλλείψει πυρ/κῶν καὶ τροφίμων. Ἡ ταχέια ἐξουδετέρωσις των ἴσχυται μίαν προπαρασκευῆν πυρ/κῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆν ἐνδύνην ἐπιθέσεως διὰ τὴν τελείαν ἐκασάρισιν των, ἄνευ πυρ/κῶν ὅν ἦτο δυνατόν ἢ πλήρης ἐξουδετέρωσις τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν οἱ ὅσοι οὐκ ἦσαν εἰ μὴ φωλεὰς κολοβύλων. Ἐπιτυχῶς ὄχι ἐπέφερε πυρ/κῶν πλὴν ἐλαχίστων μεμονωμένων πυρ/κῶν καὶ τινῶν ἐπιπτήτων τῶ ὅσοι μόνον κατὰ τὴν νύκτα ἦτο δυνατόν λόγω τῆς ἀεροπορίας νὰ δράσωσιν. Τὸ ἀνωτέρω ἀνέφερον καὶ εἰς ἄγγλους ἀνωτέρους ἐξ/κῶς καὶ εἰς τὴν ἄν.στρ. διοίκησιν. Ἐπιτυχῶς ὄχι ἐπιτέθη ἡμῖν πυρ/κῶν, εἶχον καταβάλλει προσπάθειαι νὰ διατεθῇ ἡμῖν ἔστω καὶ μία πυρ/κῶ ἢ καὶ εἰς ὁλοκαίριος. Ἀποτυχῶς τὸ ἐπισκελλόμενα 42 πυρ/κῶ ἐκρήθησαν οἱ ἄγγλοι χωρὶς νὰ τὸ χρησιμοποίησωσιν πλὴν ἐλαχίστων περὶ τῶν 75. Οἱ στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ πυρ/κῶ ἴχον χρησιμοποιοῦναι ὡς Πεκικῶν. Μὲ μεγάλην ἀπὴν ἐβλεπον ἐξ/κῶς πυρ/κῶ μὲ λαμπρὸν ὄψιν εἰς τὸ Ἀλβανικὸν καὶ Μακεδονικὸν μετῶν νὰ περιφέρονται μὲ μίαν ἀρρίτια ὡς ἄλλοι στρατιῶται.

Οἱ στρατιῶται τῶν ἡμετέρων ταχυτάτων ἐπολέμησαν ἔσθον εἶχον φουσίγγια, οὗτοι ὑπέφερον ἐν κείνῃ καὶ εἶχον λόγω τούτου ἐναντιότητ. Παρ' ὅλας τὰς κακοτυχίας των καὶ τὴν πείναν ὄχι ἀπόλεσαν τὸ ἦθικόν των. Μὲ τὰ ὄλιγα φουσίγγια των ἔσπευον νὰ ἀντιμετωπίσωσιν τοὺς ἀλεξιπτωτιστὰς στρατιῶται νεοσπαινοὶ μὲ ἔχοντες ὀπιστῆ ὄψιν τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν βολήν.

Ὁ ἀγὼν παρατείνεται ἐπὶ 6 ἡμῶν ἡμέρας, κολλᾷ ἔστωι ἀλεξιπτωτιστῶν ἐξπλοοῦσθον νὰ ὀφίσταται ἐλλείψει βραβείας ἀεροπορίας καὶ μέσων ἀλλὰ καὶ ἐπιθετικῶν πνευμάτων. (ἀξιωματικῶς τις μοὶ διηγήθη ὅτι εἰς ὁλοκαίριος εἰς ὄχι εἶχε ἀνατεθῆ ἢ φωλεὰς ἐνδὸς τομέως ἐξήτησε νὰ ἐνεργήσῃ ἐπιθέσειν. Ὁ ἄγγλος διοικητὴς ὄχι ἐπέστρεψε τούτω κατόπιν ὅμως τῆς ἐπιμονῆς τοῦ λοχαγοῦ ἐπέστρεψε μίαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν. Ὁ ὁλοκαίριος μετὰ ἐλαχίστα ἀντίματῶν ὄχι καὶ μὲ τυφέκια, ἐξέκοισε ἄνευ προπαρασκευῆς τινὸς καὶ ἐπιτέθη διὰ τῆς λόγισμωνάκων "Ἄλφα" κατὰ των Γερμανῶν. Τὰ ἐχθρικὰ τμήματα ἐπάτησαν εἰς σπηλὴν, ὅταν ὁ ὁλοκαίριος ἐπρόσκαρθε καὶ κατέλαβε μικρὸν ἔναντι ὄψιν ἐσταμάτησε. Ὁ λοχαγὸς ἐξήτησε παρὰ τοῦ ἄγγλου διοικητοῦ νὰ ἐπιτεθῇ ἐκ των ἄλλων κτερουδύσεων διὰ τὴν ἐκασάρισιν τῆς φωλεὰς ἐκείνης. Ἐπιτυχῶς ὄχι εἶχε νὰ ἐπανέλθῃ ὁ ὁλοκαίριος ἐκ τῶς προτέρας του θέσεως. Οἱ Γερμανοὶ ἔστησαν 80 νεκροὺς καὶ τραυματίας καθὼς καὶ 20 αἰμαλώτους. Ἐκ των ἡμετέρων θύσαν ἦσαν ἐπίσης νεκροὶ καὶ τραυματίαι.)

7. Οἱ Γερμανοὶ ἐκ τῆς πρώτης ἡμέρας εἶχον ἐπιτέθει τὴν κατάληπν τῶ ἀεροδρομίου μάλα μὲτὰ πλείων ἠρώτων καὶ κατόπιν τῆς ἐντόνου δράσεως τῆς ἀεροπορίας των. Εἰς τὸ ἀεροδρομίου τούτω προσεγγισθῆντο εἰτα καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας μεταγωγικὰ ἀεροπλάνα ἔτινα μὲτῶν τμήματα ἀλεξιπτωτιστῶν, πυρ/κῶ, πυρ/κῶ, ἄρματα, καὶ ἀποκρίνῃτα. Τὸ ἀεροδρομίου τούτω ἐβλάτετο διὰ των ἐπιπτήτων πυρ/κῶ των ἄγγλων καὶ ἄλλων πυρ/κῶ ἔτινα εἶχον τῆς διὰ τὴν ὀπιστῆρξιν τοῦ ἀεροδρομίου. Ἡ βολὴ αὐτῆ ἐπέφερε μεγάλας καμψιτροφὰς εἰς κροσσικῶν καὶ ὀλικῶν. Μετὰ τὸ πέρας των ἐπιχειρήσεων εὐρήθησαν ὄχι τὰ 500 ἀεροπλάνα κατεστραμμένα εἰς τὸ ἀεροδρομίου τούτω.

τὴν νύκτα τῆς 21ης πρὸς 22αν ἐπεχείρησαν ἀπόβασιν στρατοῦ μεταφερομένου διὰ πολλῶν πλοίων ἐξ Ἑλλάδος. Ὅλιγα μίλια μὲτῶν τῆς ἀκτῆς τοῦ μάλα ἐβλήθησαν καὶ κατεβύθησαν ἅπαντα τὰ πλοῖα ἐκεῖνα πλὴν ὄχι τὰ ὅσοι κατόρθωσαν νὰ διασώσωσιν ἐπιστρέψαντα πρὸς τὸ εἶσω. Ὁ κυβερνήτης ἐνδὸς ἐκ των πλοίων ἐκεῖνων ὁ ὅσοις διεσώθη κολυμβῶν μοὶ διηγήθη ὅτι εἶχον ἀποκλεισθῆ ἐκ Πειραιῶς τὴν 20ην Μαΐου, 80 πλοῖα ἀπὸ 50 - 200 τόνων ἔκαστον. Ἐκ τούτων τὰ μὲν 40 μετέφερον ἄνδρας καὶ πυρ/κῶ τὰ 20 μόνον πυρ/κῶ. Ὅταν ἐπλησίαζον τὰς ἀκτῆς πρὸς τὸ μάλα ἐβλήθησαν διὰ τοῦ σκόλου καὶ ἐβυθίσθησαν ἅπαντα πλὴν ὄχι ἔτινα ἦσαν βραδυκορῶντα καὶ διεσώγον ἐπιστρέψαντες πρὸς τὰ εἶσω. Ἡ δύναμις τοῦ μεταφερομένου στρατοῦ ἦτο 5000 περίπου ὄχι τινες ἐπιπτήτων.

8. τὴν νύκτα τῆς 25ης πρὸς τὴν 26ην ἢ πρὸς τὴν 26ην εἶχε γενιχθεθῆ εἰς ὄχι τὴν περιόχην τῆς παλαιᾶς πόλεως. Ἐν τμήμα τῆς προχυμαίας παρέμεινον

παρέμεινεν είςέτι. Αί άποθήραι τού *Αγγλικού έφοδισμοού ήκειλούντο έπί στήγης είς στιγμήν, άπται είχον ήδη έγκατελειφθή (τήν προηγουμένην νύκτα δ έξ/κός Διοικητής ατών όποι. κΗΉΤ. μοί είπε νά άποστείλω μεν άβτοκινίτησ και νά παραλάβωμεν έτι μες ήτο δυνατόν διατί δέν ήδύνατο νά τά διασώσωσ και θά έκείοντο. Τό άπώνητρα έτι δέν είχόμεν δυνατότητας μεταφοράς και τή όπείδεια νά μεταφέρη τά όπλα είς τά έν τή λιμένι όπάρχοντα Ιστιοφόρα. *Ο έξ/κός ίωάν, εύρεν άραίαν τήν άδσιν έκειώνησ κατόπιν όμως Δ/γής τού *Αγγλ. Στρατηγείου παρέληρον και μετέφερον είς Σούδαν όπλα τινά κατά τήν νύκτα έκειώνησ, τά δέ λοιπά έγκατέλειπον.)

*Επεκλήθησ νά διασώσω τά εδριζόμενα είς τήν άποθήραν τής προκυμαίας όπλα και πυρ/κά έτινα δέν είχον είςέτι παραλήθησ κατά τού τμήματος τού ταγ. Γούκαρηδέν ήτο όμως δυνατό ή μεταφορά τούτων, δι' άβτοκινίτησ λόγω τής πληρώσεως τών όδών ήπδ τών έρεπίκων. Παρίστασ άνάγκη νά μεταφερώσιν μέχρι τής Στρατ. Διοικήσεως δι' άνδρών, και έκειθεν νά παραληθώσιν δι' άβτοκινίτησ. *Ηπίκων όμως έτι θά ήρχοντο οι στρατιώται τού όλοσ ίνα παραλάβωσι ταύτα.

Τήν Κυριακήν 25ην Μαΐου εύρισκόμενοι είς τό Διοικητήριον κατόπιν Δ/γής τού *Ανωτ. Στρατ. Διοικητού είχόμεν χάσει κίεσ έπαφήσ με τά τμήματα και με τή *Υκουργείον. Οδδελφάν αίτησιν πυρ/κών έπέχθημεν. Τήσ μεσημβρινήσ όρας άεγθη έκει έ προσπαρήχησ τού *Υκουργείου ίνα ήση τών στρατηγών. *Ηπί τούλλας όρας έρομπαρόζετο ή περιούχη τού Διοικητήριου σφοδράσ. Εβόρσι μεγάλησ ισχύος άνω των 200 χιλγρ. έπεσαν άχρότητα τού Διοικητήριου. *Επί κολλήν όραν έγένετο πολυβολισμός έν τών άεροπλάνων όταν δά άεικόνησ όστος ένομιόθη και διαδόθη έτι έπεσαν άκεκλιτωπιστάσ. *Εβήλαθόμεν τότε έν τού Διοικητήριου διά νά τού άντιμετωπίσωμεν δέν ήτο όμως άκρίβας ή διάδοσις άπτη. *Εντός τής κώλεως τών κανίων και είς τήν κορυφήν ταύτης δέν έπεσαν όπτε προσηγγισαί άκεκλιτωπιστάσ δά συνέρησ διά τήν πόλιν τού *Αρακλείου είς ήν έγένοντο όδομαχίαι.

*Η πόλις τών κανίων ήτο σχεδόν έρημος. Οι *Αγγλοι είχον έκκενώθησ ταύτην άπό τής προηγουμένησ. *Ο κ. Προσπαρήχησ τού *Υκουργείου τάσ μεταμεσημβρινήσ όρας με έπέστειλε είς τή *Υκουργείον διά νά τή μεταφέρω τή λοχίον τού Γεν. Διευθυντού και τή ίσίκων του καθέσ και τήσ νύκτας. Τό *Υκουργείον ήτο έρημον είχον ύποστήσ ρήγματα και καταστροφάς έν τού βομβαρδισμοού. *Η πόλις είχε σχεδόν έξ ολοκλήρουσ καταστροφήσ, τυλεωνική έπικοινωνία δέν ήπήρχεν πλέον. Λόγω τούτου άπεφασίσθη νά άφγόμεν έν τής κώλεως. Τήν 25αν όραν είδοποιήθησ τρέσ ταύτο κατά τού έξ/κού όπηρεσίας τής Πεν. Στρατ. Διοικήσεως. *Καντες οι έξ/κοί τού *Υκουργείου και *Αν. Στρατ. Διοικήσεως έδει νά μεταβούν σωμαθώς δοθείσεσ Δ/γής είς Νεροκοόρου. Τό μεσονύκτιον περίπου δ Αρχ. Πελ. Παπαερός μοί έγγώρισεν έτι οι άνδρες τού ταγ/χου Κατχηδόκη εύρίσκοντο είς Νεροκοόρου. *Απεφασίστα τότε νά μεταβω και νά μεταφέρω δι' άβτοκινίτησ έν τμήμα ατών ίνα μεταφέρωσι τά όπλα έν τού λιμένος είς τήν Στρατ. Διοίκησιν ίνα έκειθεν παραλάβωσ ταύτα δι' άβτοκινίτησ και μεταφέρω είς Νεροκοόρου. Μεταβίωσ είς Νεροκοόρου δι' άβτοκινίτησ μετά τών έξ/κών τής όπηρεσίας μου και άλλων έξ/κών συνήντησα έξωσ τού Διοικητήριου τών ταγ/χην Ειδόκησ Δ/την τού έμπέδου δ όποιος με παρεκίλεσεν νά διέλθω νά παραλάβω έν τμήμασ νύκτα άποστειλω δέν έν συνεχεία τή άβτοκινίτησ διά τήν μεταφοράν του μετά τών όπλοισπομένων έξ/κών του έφ' όσον θά ένέρινα ταύτο δ στρατηγός είς τών όποιον με έπεφασίσεσ νά διαβίβωσ τήν αίτησιν του και νά τή άναφέρω έτι δέν είχεν πλέον όρδενά λόγον τή έμπέδου με έλαχιστούς κώρας και έξ/κούς νά παραμείη είς Κανιά. *Επί πλέον μοί είπε έτι είχε κάλας εφόδισις διά τήν έμβασιν τών έπιχειρήσεων είς τήν περιούχησ τών κανίων, έτι ένεφανίσθησαν στρατιώται έν τών ταγμάτων και είπον έτι διελύθησαν τά τμήματα των. *Έν τού Διοικητήριου με ήκολούθησε και δ Αρχ. Αλεξάνδρου δ όποιος ήθελε νά παρουσιασθή είς τών στρατηγών. Είς Νεροκοόρου άφίγησ τήν 2αν όραν περίπου έτε παρουσιόσθησ είς τών στρατηγών και τή άνέφερον είς δοθείσεσ μοί πληρώσεσ και έτι θά έξέστρεφον είς Κανιά, διά τήν παραλάβησ τών όπλων και πυρ/κών. *Ο στρατηγός με βίεταξε νά άναμάρτωσ διά Κοντόπολα όπου θά συνήντων τών άντ/χην Ερροιδίτην και λοχίους έξ/κούς τών Α. 2. Δ. και τού *Υκουργείου έκει δέ τών έπομένων θά μες έπέστειλεν σφ' όδεσιν, διά τά όπλα και πυρ/κά βίεταξε νά μη άσχοληθώσ διότι τά τμήμα τού ταγ/χου Κατχηδόκη έφίχθεν έκει έιετόχησ ~~πληρώσεσ~~ και άνεχώρησεν διά Κανιά τρέσ συνάντησιν τού ταγ/χου Π. Γούκαρη. Είς Νεροκοόρου όψησα τός δύο έξ/κούς πυρ/γούς ίνα εύρίσκονται πληροί τού όρουσ πυρ/κών καθέσ και τή φορητήν άβτοκινίτησ τή όποιον διέδωσεν είς Κοντόπολα έφίχθησ τήσ πρώινδς όρας έκει έβρον τών Διευθ. τού ΙΙ γραφείου τού *Υκουργείου, τών ύποστρ. Διοικ. τού Α. 2. Δ. Κ. Γαγάρων και

Έλλους ΔΕ/κούς. Βραδύτερον άφίγη άσάτως ό ταγ. Βιδάκης με τους ΔΕ/κούς και άλλους άνδρας του εμπέδου. Είς την περιοχήν ταύτην παρεμείνανεν όταν την ήμεραν ήνευ συνθέσμου, διό την όργίνωσιν έμύνης είς τή βιθώματα προσετίσθη ή δυσχέρεια του έφοδισμού είς τρώμα. Υπήρχον έπλα και άλλα απόματα έπλα. Άπαντα τή άλευρα είχαν παραμείνει είς χανιά, αποκίνηται δέν υπήρχον. Οί στρατιώται και πολλοί ιδιώται οί όκοίτοι από της παρασκευής είχαν έξέλθει της πόλεως έκείνων. Έβλεπε τις σιμάδες άνθρώπων έπιτόντας ποντού άλίγον ήτρον. Τρώμα έλειπον παντελώς. Κατεβύλλαν προσπίπειν διό την έξέουρσιν ή έπίταξιν αποκινήτων διό την μεταφοράν άερόου έν της πόλεως. Οί στρατιώται παρ' όταν την έξέουρσιν των διατήρουν καλόν ήσυχόν και ήσπευδον προς πάσα κατεβύθωσιν είς τή Β. όψήματα διό να άποκοούσουν τους άλεξιπρωτιστάς.

Παρι την ήμεραν έλπίθη ά/γή άπογεγραμμένη παρ' του άντ/χο Προυκίχη δι' ής διετίσαστο να γίνη όργάνωσις των είς την περιοχήν τμημάτων και έγκαταστάσιζομένης και ότι διό την τροσοδοσίαν των στρατιωτών θα έδίδετο συσσίτιον είς χροήμα 30 αρ. Ο άντ/χος κ. Βερροιάτης έπειδή όδοδός άπήρχον τρώμα δέν ήτο δέ δυνατόν να διατρέφονται μόνοι των οί στρατιώται, άπεφάσισε να μεταβή είς Στόλος όπου εφρίσκει το ά στρατηός και τή άποουρείον ίνα άναφέρη πως είχαν ή κατάσταση εκάσσε δέ και έμδ να τόν άκολουθήσω ίνα άναφέρω και λάβω ά/γας σχετικές με τή πύργωδ. Ολίγον πρό της άναχώρησός μου είδον τόν ταγ/χην Κατηρόκτην ό όκοίτοι μοί διηγήθη ότι δέν κατέστη δυνατόν να έβρη τόν ταγ. Γούαρνιν Β. και ότι οί στρατιώται όδηγηθέντες όίς είς χανιά έκαυήθησαν άπρακτοί λόγω δέ τού ότι ήσαν έπί τρείς ήμέρας νήστεις δέν ήδύνατο πλέον να τους συγκρατήση και διελδύθησαν.

10

10. Την 20ην ήραν άνεχωρήσαμεν διό Στόλος με πρόγραμμα να άναχωρήσω έμδ άμέως εκείθεν, και να μεταβή είς χανιά ίνα παραλάβω τή εκεί άσεθέντα πυρ/κά καθός και τή άλευρα. Κατά την μετάβασιν μας είς Στόλος ή άμαξική όδοδ ήτο πλήρης αποκινήτων και στρατού των Άγγλων οίτινες άνεχώρουν προς την κατεβύθωσιν εκείνων. Λόγω τούτου άφίγημεν είς Στόλος μόλις την 20ην ήραν περίπου της 27ης. Κατέβην είς τή στρατηόειον και άνεφερον είς τόν άντ/χην Προυκίχη τή λαβόντα χάραν και τόν παρεκάλεσα να διατάξη καθ όσον να άποστειλάμεν πυρ/κά. Ο κ. άντ/χος μοί έπεε ότι δυστυχώς δέν υπήρχε τίποτε πλέον και να μήν άναφέρω άνευρητικά ζητήματα. Τά τάματα ήμωδ είχαν διαλυθί και οί Άγγλοι άνεχώρουν. Όταν τώ άνεφερον τι θα έγίνοντο οί ΔΕ/κοί και στρατιώται οί όκοίτοι άνεμενον ά/γας μοί έπήντησεν ότι όδοδν ήτο δυνατόν να γίνη και ότι εδ αποδινυθούην. Βραδύτερον όταν ήλιν ήρώτησα με διέταξε να διαβιβάσω ά/γην να συγκρατηώ είς Πλακαλή.

11. Είς τή ίσθμείον της οικίας εκείνης εφρίσκοντο τραυματίαι τινές οί όκοίτοι πελιννοί και μόλις δυνατόν να σπρηχθώσιν επί των ποδά των μοί άνεφερον ότι ήσαν τραυματίαι ότι δέν ήλλάτσαν από 4 ήμερών ότι είχαν έπίσει τή τραύματα των, τή όποία άπέδιδον χαρακτηριστικά δυσομείαν. Με την μεγαλύτεραν δόδην άντιβιοτικού την παρουσίαζομένην όφως κατέστασιν και τή λυπηρόν κατόντημα, οί στρατιώται έζήτων μίαν άλλαν. Τούτο άνεφερον και είς τόν στρατηόδν Καφίτον και τού εκεί έπισπόμενον άνδ/τρον δυστυχώς δέν υπήρχον όδοδ είς έπίθεσος ή άλλο όγειονομικών όλικών. Έμδ άνεχώρησα ίνα μεταβή είς χανιά είχον όσει ρητήν όπείθει να έπιστρέψω, έπρεπε δέ να έκπληρώσω την άναληθειάν παρ' έμού άποστολήν. Δέν ήδυνάμην να πιστεύσω ότι οί Άγγλοι θα έγκατέλειπον την Κρήτην. Την προηγούμενην ήμεραν είχονην πληροφορηθί ότι ή όείσις μας ήτο λίαν άπονευτική, ότι άσασιν αι φώλαί των Γερμανών πλην της περιοχής της Άγριας όπου υπήρχε σερβαρ άντίστασις είχαν σχεδόν τελείως έξουθερωθί. Είς τή μάλας είχαν συλληθώ 202 άχιμλωτοί και είχαν άνακαταληθί, ότι είς Πράκλειον και Ρέθυμνον τερμένον έλαχιστοί. Πως ήτο δυνατόν ήση να παροσιάζονται τόν άπελτιστική ή κατάσταση. Την ήραν εκείνην από τή σως τού λυκαργός της 28ης Μαΐου οί Άγγλοι έγκαθίσταν τή τμήματα ένός τάματος είς τή όψήματα Β. 4. τού Στόλος. Όταν έπροχώρησα 5 χιλ. περίπου, τή αποκίνητων δέν ήδύνατο να προχωρήση. Κατά την προηγούμενην νύκτα στερχόμενοι έν ζούδας άντ' βενζίνης οί Άγγλοι μας έχορήγησαν πετρέλαιον. Οί Άγγλοι παρ' ήν εκήρησα βενζίνην δέν μοί έχορήγησαν. Έπέστρεψα είς τή Στόλος και ήση τή αποκίνητων να άναμείνη εκεί μέχρι της έξουρσός βενζίνης. Ο άντ/χος κ. Βερροιάτης μοί έγνώρισε ότι δέν ήδύνατο τίποτε πλέον να γίνη και μοί είπέκαί ό άντ/χος Προυκίχη και ό στρατηός Καφίτος. Επειδή δέν ήθελα να έγκατέλειψω δέν ήθελα να έγκατέλειψω τους ΔΕ/κούς μου και τους Άγγλους ΔΕ/κούς είς όδς άπεοχθήν ότι θα έπέστρεφον και άφ' ου ήτο δυνατόν να

Το να κατόντησε ή όρε έμύνη δέ ή άναχωρήσει από όρμας, τή 27ην ήμωδ είς

ή δόση της μεγάλης ταύτης συμφοράς αλλά και η αγανάκτησις διὰ τὴν παντελῆ ἄλλειψιν τῆς ἀεροπορίας εἰς τὴν ἀφείλετο ἡ κατάσταση αὐτή. Ἐἶχον ἀγωνισθῆ με ἠρωϊκῶς καὶ ἀποθυσίαν καὶ διὰ τοῦτο εἶχον μίαν ἱκανοποίησιν ὅτι ἐξέτλεσαν τὸ καθῆκον των, ἦσαν ὅμως τὸ ἦθικόν των εἶχε μειωθῆ εἶχον ὑποστῆ πλήρη ἀγοστήσειν μὴ δύναμενοι νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὰ ὑπέρτερα μέσα ἅτινα ἀντίτασαν ἐναντίον των ὁ ἐχθρὸς. Τραυματῆσαι ἔκειντο εἰς τὰς δόδας καὶ μετεφέροντο δι' ἀποκινήτων. Τὰ πάντα πλέον εἶχον γασθῆ διὰ τὴν Κρήτην.

Εἰς Ἰμβροῦ εἶδον πολλὰ ἀποκινήτα συγκεντρωμένα καὶ πολλὰς στρατιώτας. Οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τῆς 13ης ὥρας τῆς Τετάρτης (29ην) ἐνήργησαν βομβαρδισμοὺς εἰς ἑλὴν ἐκείνην τὴν περιοχὴν καὶ τὴν χώραν τῶν Σφακιῶν οἵτινες ἐπηκολούθησαν καὶ κατὰ τὴν νύκτα. Εἶχον ἀληθῆ μέτρα διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἀποκωρύψεως, ἡ κυκλοφορία εἰς τὴν ἀμαξιτὴν δόδον ἀπηγορεύετο κατὰ τὴν ἡμέραν. Ἡ διαδρομὴ πρὸς τὴν παραλίαν ἐγένετο μὲσω τῆς Ἀν. Κομιτῶων φλαγγός. Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Κομιτῶων ὑπῆρχον πλὴν τῶν Ἀγγλων καὶ ἁπαγτες σχεδὸν οἱ ἡμέτεροι Δε/κοὶ καὶ ὀπλίται τῆς ἀεροπορίας οἵτινες εἶχον καταφύγει εἰς Κρήτην (περὶ τοὺς 500) μέχρι τῆς ἐπομένης 29ης εἶχον συγκεντρωθῆ καὶ περὶ τοὺς 150 Ἑβελιαῖοι καὶ 20 περίπου Δε/κοὶ τοῦ στρατοῦ.

τὴν Πέμπτην 29ην Μαΐου μετέβην εἰς τὸ Ἀγγλικὸν Στρατηγεῖον καὶ ἐξήττησα νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Στρατηγὸν Φρέιβεργκ (ὅστις μοὶ ἐνέκρινε τὴν ἀναχώρησιν μου μετὰ τῶν ὀπ' ἔμε ὄσο Δε/κὸν τυρ/κοὶ καὶ μοὶ ἐχορηγήθη πρὸς τοῦτο πλοία διὰ τὴν Παρασκευὴν. (ὅταν ἐπέστρεφον εἰς τὸν βομβαρδισμὸς. Ἐπληρώσασα ἕνα Νεοζηλανδὸν στρατιώτην ὅστις ἔμεινεν ἀκαλυπτος σχεδὸν καὶ παρέμεινα πλησίον του. Ἄς ἀντελήφθην καὶ ὁ ἴδιος μοὶ διηγήθη ὅν εἶχον οὗτος σφῆς τὰς φρένας λόγῳ τοῦ βομβαρδισμοῦ. Οὗτος ἐπολέμη εἰς Ἀγιάδον, κατὰ μίαν ἐπιθεσιν εἶχε συλληφθῆ ἀιχιμάλωτος, οἱ Γερμανοὶ τοῦ ἀφῆραν πᾶν ὅτι εἶχε, τοῦ ἀφῆσαν μὲ μόνον μὲ τὸ χιτῶνιον καὶ τὴν περισκελίδα νῆστιν ἐπὶ ὄσο ἡμέρας. Κατὰ μίαν ἐπιθεσιν τῶν Νεοζηλανδῶν οὗτος ἀπλευθερώθη καὶ ἐσυνέχισε τὸν ἀγῶνα ὡς πολυβολητῆς. Κατὰ τὴν ἐπιθεσιν τῶν Γερμανῶν ἐν τῷ ἐβαλλε μὲ τὸ πολυβόλον του εὐρέθη εἰς τὸ κύμα μὲς ἐγγύτατα πεσοῦτος βόμβας ἐξήθη δὲ ὑπὸ τῶν συναδέλφων του ἀπὸ τὰ χῶματα ἅτινα ἡ δὴν τῶν ἀερίων ἐσημειώθησε μὴ ἔχων σφῆς τὰς φρένας πάντοτε. Οἱ Γερμανοὶ ἐφόβησαν 50 Νεοζηλανδοὺς καὶ τὸν λοχαγὸν του. Ἀπὸ τῆς ἴτης πλέον ἀκατάλληλος διὰ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἀλλὰ καὶ διὰ ἀσπασίαν ἐργασίαν. Κατόπιν τοῦ βομβαρδισμοῦ ἐκεῖνου καθ' ὅν οἱ Νεοζηλανδοὶ εἶχον μεγάλας ἀπωλείας, ἡ ἀντίστασις τῶν γενναίων ἐκεῖνα πολέμιων, κατέστη ἀδύνατον νὰ συνεχισθῆ.)

τὴν ἀποχώρησιν καὶ τὴν ἐπιβίβασιν εἰς τὸν ὄρμον τῆς χώρας τῶν Σφακιῶν ἐκάλυπτον ὄσο τῆματα τὰ ὀμοῖα εἶχον συνεχῆ ἄγωνα. Ἡ ἐπιβίβασις τῶν τμημάτων ἐπεβραδύνετο λόγω τοῦ ὅτι ὀν ἤρχοντο ἐπαρκῆ πλοία, αὐτὴ ἐγένετο μὲ τὴν ἐξῆς σειρᾶν. τὴν Τετάρτην 29ην οἱ τραυματῆαι, τὴν πέμπτην τραυματῆαι Νεοζηλανδοὶ. Παρασκευὴ καὶ Σάββατον Νεοζηλανδοὶ καὶ ἀσπασίαι. τὴν δὲ Κυριακὴν θὰ ἀνεχώρουν οἱ Βρεττανοὶ Ἡ ἀναχώρησις ἡμῶν ἀνεβλάτετο ἀπὸ τῆς Παρασκευῆς τελικῶς δὲ εἶχε καθορισθῆ ὅτι θὰ ἀνεχορῶμεν μετὰ τοὺς βρεττανοὺς τὴν νύκτα τῆς Κυριακῆς πρὸς τὴν δευτέραν.

τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς διηγήσομεν τὸν ὄρμον τῆς ἐπιβίβασε καὶ ἐπροχωρήσαμεν ἐκεῖθεν τῆς χώρας τῶν Σφακιῶν. Οἱ ἀεροπόροι ἔφερον ἡμῶν κατευθύνοντο πρὸς Ἀνάπολιν οἵτις ὄν εἶχον πληροφορίας ἡ παραμονὴ Ἀνατ. τῆς Χ. τῶν Σφακιῶν ἦτο ἐπικίνδυνος κατόπιν τῆς προχωρήσεως τῶν Γερμανῶν. Οὗτοι ἦσαν ἄσπασίαι. Ἀπαντες οἱ ἀναμεινωτες τὴν ἀναχώρησιν των Ἀγγλοὶ ἦσαν ἄσπασίαι, ἀετιήρησαν μόνον τὰ περιστρώφα των, ὄπλα, πολυβόλα, ὄμοι φουσίγια ἦσαν ἐρριμένα πρὸ τοῦ ὄρμου καὶ καθ' ὄλην τὴν ἐκτασιν καθὼς καὶ πάσης φύσεως ὄμοι καὶ χάρτας ἐκδῆ ἀπορρίψιμος 1:50000 εἶδον ἐρριμένους καὶ ἔσπευσα νὰ τοὺς καταστρέψω. Μοὶ ἐνεποίησε κατὰπλήξιν τὸ κατάντημα τοῦτο διατὶ ἔσπευσα οἱ στρατιῶται οὗτοι οἱ μέχρι πρὸ ὄλιγων ἡμερῶν γενναίως ἀγωνιζόμενοι νὰ πετῶν νὰ τὰ ὄπλα των πρὶ ἡ ἀναχωρήσουν, καὶ διατὶ ὄν ὑπεχώρησαν κανονικῶς καὶ ὄν ἀετιήρησαν τὴν μαχητικὴν ἡμῶν τῶν τμημάτων. Ἡ χώρα τῶν Σφακιῶν εἶχε σχεδὸν καταστραφῆ ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ, πολλὰ κτῆματα ἦσαν ἐντὸς τῶν ἐρειπωμένων οἰκιῶν.

15. Περὶ τὴν 13ην ὄραν τῆς Κυριακῆς 1ης Ἰουνίου εὐρισκόμενος μετὰ τῶν ὄπολ. Χαλκιαδόκη καὶ Ἀνατ. Πιμπλή, 500 μ. Ἀνατ. τῆς χώρας Σ. καὶ 20 μ. περίπου Ν. τῆς πρὸς Ἀνάπολιν ἀμαξιτῆς δόδου, κατόπιν πολυῶρου βομβαρδισμοῦ καὶ πολυβολισμοῦ τῶν ἀεροπλάνων ἦκουσα σφῆς ἡμῶν ἀετιώσεων καὶ μετὰ ἐν λεπτῶν ὄλιγα μέτρα ἦνθεν καὶ ἐπιθῆεν ἡμῶν

σφοδρός πολυβολισμός, άμέσως δόξαληρος ή περιοχή κατεκλύσθη από των πυρών και των φωνών των Γερμανών. Μετά των άε/κλών έκείνων έλάβωμεν τήν άπόφασιν να άποσάνωμεν ή να σωθώμεν εκ της αίχμαλωσίας. Με τ'ά όπλα άνά χείρας είδομεν να εκτυλίσσεται πρό των οφθαλμών μας φοικιτή τραγωδία επί 4 και πλέον ώρας. Μίαν ώραν βραδύτερον και ένα ήκοομεν να παραβίδωνται. Άγγλοι και ήμέτεροι και τ'ά άεροπλάνα να ήπτανται εις μικρόν ύψος έπροχώρησαμεν πρός τήν άμαξιτήν δόδον με κατεβήσοιν πρός Άνάπολιν. Έκει εις άπόστασιν 100 μ. από της Γεφύρας εδρέσθημεν πρός βοάδος. Ιταλών όκλισημένων οί όκοίτοι έψύλατον τήν Γεφύραν. Κατησθήθημεν τότε ένα άποφύγωμεν τά πυρά τούτων πρός τ'ά βορείως της χώρας όρη. Εις άπόστασιν 1000 μ. από τ'ης καμοκθλειώς παρεμείνωμεν επί 2 περιπίου ώρας. Τ'ά άεροπλάνα έξηκολούθησαν μέχρι της 18ης ώρας περίπου να περιπίττανται βομβαρδίζοντα και πολυβολούοντα. Ηδη έξησανίζοντο ή χωμόπολις είχε καταληφθή από των Γερμανών. Εις τήν στέγγη μίας οικίας ήτο άπλωμένη μίαν Γερμανική σημαία. Μακρά φάλαγγ αίχμαλώτων έξεκίνησε πρός Τυμβρόν, ο'ά υπερβαίνον τους 3000. Ακολούθησαμεν τήν κατεβήσοιν πρός τ'ά βορείως της χώρας όρη, άκολούθοντες τήν μοναδικήν άτραπών τήν όποιαν οί Γερμανοί άκτινίσται πρό δλίγων ώρών είχαν ακολουθήσει. Τ'ά θηγυτικά των σημετάματα ήσαν άνηρητημένα επί των δένδρων φέροντα ένδεικτικά σημάτα.

Οί Γερμανοί άκτινίσται (φρό-δλίγων-ώρων) είχαν υπερφαλαγγήσει τ'ά Άγγλικά τμήματα και κατήλθον πρός τήν περιοχήν εκείνην. Κατά τους όπολογισμούς μου δεν θα υπερβαίνον τους 500. (Βραδύτερον έπιληροφώρηθη ότι τ'ά τάγματα εις 2 άνετέθη ή φύλαξις και ή κάλυψις της έπιβάσεως ήσαν ενός Συν/τος Κυπρίων οί όποιοί τήν ήμεραν εκείνην έγκατέλειψαν τόν άγώνα λόγω της συνεχούς όρσεως της άεροπορίας και της μεγάλης πίεσεως των Γερμανών)

Ανηργόμενα τ'ά άπότομα εκείνα βουδή με τους πλέον φοικιτρός διαλογισμούς, ήτο πλέον γεγονός, ή κρήνη είχεν έγκαταλειφθή και ήτο από τ'ό πέλαμα των κατακτητών κατεστραμμένη. Όλας κατέβαλλε κάθε προσπάθεια με άληθή άβουθούσιαν, όκλισημένω και με τ'ά πλέον προτόγονα μέσα έπολέμησε τόν εφόρολόα παρά τ'ας συμμαχικές δυνάμεις και έπέφερεν εις αυτόν μεγάλας άπωλείας. Ο κατακτητής μ'ας ήγρε άνευ όπλων και πυρών, άνευ πυροβόλων άνευ όργανώσεως με δλίγων μη έπαίδευθέντα εισέτι στρατών, οί σύμμαγοί μας δεν είχαν εισέτι όργανωθή πλήρως και δεν διέθετον οδθεν έν άεροπλάνον. Η τύχη μ'ας είχεν έπιφυλάξη πυροβολητά ήμείς να εδρεθώμεν εις τόν άγώνα τούτον άνευ των πυροβόλων μας. Με τήν μεγαλυτέραν δόδυνην άντιμετωπίσαμεν τήν έλλείψιν τούτων. Έξετελέσαμεν μετ'άκριβείας εντός των δυνατότήτων και των διατεθέντων μέσων τήν άνατεθείσαν ήμιν όπηρεσίαν του έροθιασμού εις όπλα και πυρομαχικά, δεν έφήσθημεν ο'ε πρός τούτο ο'δομιάς θυσίας.

Όλόκληρος ή Πατρίς μας από του Μπέλες από όπου ήρχίσσαμεν τόν άγώνα μας μέχρι της Νοτίας ήρας της Κρήτης όπου έπέπρωτο να φθάσώμεν δι'ά να ήδωμεν πρό των οφθαλμών μας εκτυλισσομένην τήν μεγάλην τραγωδίαν μίας άτίμου όλοφονίας παρά του έχθρού και μίας καταστροφής τήν όποιαν δεν ήτο δυνατόν ποτέ να συλλάβη ή φαντασία μας, ήτο όδοδούλος άδν μας κατέλαβεν ήμωσ κλήρω ή άπογοήτευσις, έπρεπε να μη άποθάνωμε διότι ή ψυχή μας ήτο έλευθέρα, ή θέλησις μας δεν εκάμθη. Ο πόλεμος εναντίον των κατακτητών μας δεν έτελείωσε ο'ά ήδυνάμεθα ο'ε και από των έλευθέρων κορυφών πών όρέων μας να συνεχίσωμεν τόν άγώνα.

Έν Καίμφε *Ιανουάριος 1942
Ραδάμανθος Σπανογιαννάκης.
Λοχ. Πυρ/κοΐ.

17

να αντιληφθῆ κανείς ποῦς ἦταν ὁ στόχος τῶν Γερμανῶν. Ἐμάθαμε ὅτι εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ ΜΑΔΕΜΕ ὁ 22ος Δόχος εἶχεν ὑποστῆ βαρείας ἀπώλειας εἰς μίαν πολὺ δύσκολον μάχην. Τὰ Στρατεύματα μας ἐπὶ τοῦ ἀεροδρομίου εἶχον ἡττηθῆ. Ὑπελογίσθη ὅτι 1.830 ἀλεξιπτωτισταί, ἐνα σύνταγμα μὲ ἀποθέματα καὶ πυρομαχικά εἶχον ἐπιτεθῆ ἐναντίον των. Ἐπιπροσθέτως δύο τάγματα μὲ ἀνεμοπλάνα προσεγγιώθησαν δυτικῶς τοῦ ἀεροδρομίου.

* Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀφηγήσεως τοῦ Στρατηγοῦ Φραῦμπεργκ συναγεται :

- α) Ὅτι οὗτος εὗρισκετο ἐντὸς τοῦ πεδίου τῆς Μάχης καὶ ὑψίστατο τὰς συγκινήσεις ταύτης.
- β) Ὅτι πλήρης σύνδεσμος δὲν ὑπῆρχε μετὰ τῶν Μονάδων του καὶ ἐλάμβανε γνῶσιν τῆς τακτικῆς καταστάσεως μᾶλλον ἐξ ὅσον ἀντιλαμβάνετο ἐκ τοῦ παρατηρητηρίου του.
- γ) Ὅτι οὐδὲν ἀναφέρῃ περὶ τῶν προθέσεων του κατόπιν τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς καταλήψεως ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τοῦ ζωτικωτέρου χώρου τοῦ ἀεροδρομίου ΜΑΔΕΜΕ. Ἐν ὁλόγοις ἔλλειπε εἰς τὸ Βρετανὸν Στρατηγὸν τὸ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΝ ΠΝΕΥΜΑ.

Περὶκου ἰσάριθμοι δυνάμεις προσεγγιώθησαν εἰς τὴν περιοχὴν ΧΑΝΙΩΝ.

ἘΞΕΛΙΞΙΣ Μάχης Περιοχῆς Ρεθύμνου

20 Μαΐου 1941

Τὴν ἔνερξιν τῆς ἀπὸ ἀέρος εἰσβολῆς εἰς τὰ ΧΑΝΙΑ ἐπληροφορήθησαν τὰ τμήματα περιοχῆς Ρεθύμνου ἀμέσως διότι οἱ βομβαρδισμοὶ ἤκουοντο εὐκρινῶς. Ἐιδικῶς τὰ τμήματα ἀεροδρομίου ΠΗΓΗΣ - ΡΕΘΥΜΝΟΥ καὶ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου μετεδόθη εἰς ταῦτα ἡ πληροφορία αὐτῆ ἐκ ΧΑΝΙΩΝ. Τὰ τάγματα ἀεροδρομίου ἐτέθησαν ἐν συνεγερμῷ καὶ ἀνέμενον τὴν βεβαίαν πλῆξιν ἐπιδρομῆν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Ρεθύμνου ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμῆν. Τὸ αὐστραλιανὸν τάγμα ὑπὸ τὸν Ἀντ/ρχην Κάμπελ καὶ τὸ 4ον Ἑλληνικὸν ὑπὸ τὸν Ἀντ/ρχην Τρύφωνα εἶχον ἐγκατασταθῆ ἀμυντικῶς εἰς σχῆμα Π περὶ τὸ ἀεροδρόμιον καὶ τὸ 5ον Ἑλληνικὸν ὑπὸ τὸν Ταγ/ρχην Πεζικοῦ ΚΑΛΔΟΝΑΝ ΣΤΥΛΙΑΝΟΝ εἶχε ἐγκατασταθῆ ὡς ἐφεδρεία εἰς περιοχὴν τοῦ χωρίου ΜΕΣΗ ὀπίσω τοῦ ἀεροδρομίου περὶ τὰ 5 χιλιομέτρα. Κατάλληλος χώρος διὰ ἀεραγήματα ἦτο ἡ περιοχὴ τῶν χωρίων ΠΕΡΒΟΔΙΑ - ΠΛΑΤΑΝΙΑ - ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΝ - ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ - ΔΑΤΣΙΜΑ καὶ κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς 15 χιλιομέτρα καὶ πλάτος 500 - 1000 μ. ἐντελῶς ἀνάπτυτος, ὁ χώρος οὗτος ἦτο ὁ ἐνδεχόμενος ριψῆς ἀεραγημάτων. Ἀμέσως μετὰ τὴν πεδινήν αὐτὴν ἐκκίνησιν τὸ ἔδαφος ἦτο δρεινὸν, γαιῶδες καλλιεργημένον καὶ κεκαλυμμένον σχεδὸν ἐν τῇ συνόλῳ ὑπὸ ἐλαιοδέδρων. Τὰ τμήματα ἀμύνης τοῦ ἀεροδρομίου εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν παρυφάν τῶν ἐλαιῶνων, ἐκάλυπτον δὲ διὰ τῶν πυρῶν των τὸ ἀεροδρόμιον. Οἱ ἄνδρες εἶχον ὀργανώσει θέσεις ἀνὰ 2-4 εἰς τὰς βάσεις τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ ἀπεκρύπτοντο τελείως ἀπὸ ἀέρος. Συνεπῶς ἐγένετο καινοτομία εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἔδαφους, διότι ἐγκατέλειψαν τὸ δρθόδοξον μέχρι τότε ὄγμα τῶν συνεχῶν χαρακωμάτων καὶ ὀρυγμάτων. Ὅσα εὗρισκοντο ἐπὶ τυχόν ἀναλύπτου ἔδαφους ἐξαμουφλάροντο διὰ στάσεων.

- 1) Ἡ διάταξις τῶν μονάδων τοῦ ὑποτομέως ἀεροδρομίου ἦτο πολὺ καλὴ ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀποστολὴν προστασίας τοῦ ἀεροδρομίου ἀπὸ ἀεροπορικῆς εἰσβολῆς. Τὰ δύο τάγματα (τὸ Αὐστραλιανὸν καὶ τὸ 4ον Ἑλληνικὸν) εἶχον ἀμυντικὴν διάταξιν τοιαύτην, ὥστε ἠδύναντο διὰ τῶν πυρῶν των νὰ ἀπαγορεύσωσι τὴν προσέλωσιν ἀεραγημάτων ἐντὸς τοῦ ἀεροδρομίου.
- 2) Τὸ 5ον Τάγμα εὗρισκετο ὀπίσω ἐν ἐφεδρεία εἰς ἀπόστασιν 5 χιλιομέτρων καὶ ἐπὶ δεσποζούσης τοποθεσίας καὶ ἐντὸς χώρου προσεγγιώσεως ἀεραγημάτων.

- 3) Συνεπώς ή διάταξις τής άμυντικής έγκαταστάσεως τών τμημάτων τούτων παρείχε όλα τά πλεονεκτήματα τής έκπληρώσεως τής άποστολής των.
- 4) Παραδόξως ένώ ώς είπομεν ή διάταξις ήτο πολύ καλή, άποστολαί δέν είχαν δοθεί εις τά τάγματα ούτε έγγραφον, άλλ' ούτε καί προφορικά.
- 5) Είς τόν ύποτομέα Ρεθύμνου αντιθέτως ή διάταξις δέν ήτο ή ένδεδειγμένη τών ταγμάτων εις ά είχε ανατεθή ή προστασία τής πόλεως. Η άποστολή αυτή είχε ανατεθή εις τό τάγμα έμπεδου καί εις τό τάγμα Χωρ/κής, άμφοτέρω δέ είχαν έγκατασταθή έντός τής πόλεως καί εις τήν παρυφήν αυτής. Ουδέεις έσκέφη τό ένα τάγμα ή τοίλάχιστον μέρος τούτου νά έγκατασταθή έκτός καί νοτίως τής πόλεως ένθα καί τό έδαφος ήτο δεσπόζον τής πόλεως καί έντός τού χώρου προσγειώσεως άλεξιπτωτιστών.

ΒΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ Μάχης

Η Γερμανική από άέρος έιςβολή έγνωστοποιήθη εις τούς Διοικητάς τών Μονάδων τού Αεροδρομίου ΠΗΓΗΣ - ΡΕΘΥΜΝΟΥ, μόνον τά τμήματα τής πόλεως Ρεθύμνου δέν έλαβον γνώσιν ώς τοίλάχιστον, αναφέρουν οι Διοικηταί τών τμημάτων τούτων.

Τήν 14ην ώραν ένεφανίσθη άναγνωριστικόν άεροπλάνον τό όποιον περιϊστατό 15² 30' ύπεράνω τής περιοχής ΡΕΘΥΜΝΟΥ καί Αεροδρομίου ΠΗΓΗΣ. Ασφαλώς εις τήν περιοχήν Αεροδρομίου δέν ανακάλυψε πουθενά τμήματα διότι ή παραλλαγή ήτο άριστη. Δέν συνέβη όμως δυστυχώς τό αυτό καί μέ τά τμήματα τής περιοχής ΡΕΘΥΜΝΟΥ. Η άνατολική παρυφή τής πόλεως κατελύχο ύπό τού τάγματος Χωρ/κής. Τό τάγμα τούτο είχε κατασκευάσει συνεχή όρύγματα καί χαρακώματα χωρίς τήν έλαχίστην παραλλαγήν. Η άπόκρυψις τών θέσεων τών Μονάδων τής περιοχής τού Αεροδρομίου ήτο τόσον έπιτυχής, ώστε καθ' όλον τόν δεκάήμερον άγώνα τό 5ον Τάγμα δυνάμει 1200 άνδρών, είχε μόνον όένα νεκρούς έν τή συνόλφ από τά πυρά τής Αεροπορίας καί τά έπίγεια τών άλεξιπτωτιστών.

Τήν 15.15' ένεφανίσθησαν εις τόν όρίζοντα τά καταδιωκτικά άκολουθούμενα από τά βομβαρδιστικά καί ήρχισαν νά βομβαρδίζουν όλοκληρον τήν περιοχήν από τής Ανατ. παρυφής τής πόλεως καί μέχρι ΛΑΤΖΙΜΑ, άλλά μέ μεγαλύτεραν συγγέντρωσιν πυρός εις τήν περιοχήν τού Αεροδρομίου. Έννοείται ότι ό βομβαρδισμός ώς καί οι πλυβ/σμοί έγέναντο ένει καί ώς έτυχεν καί ούχι κατά στόχων έν μέρει ή έν όλω άναγνωρισθέντων. Αί εκρήξεις τών βομβών, οι πολυβολισμοί, αι σειρήνες τών Στούκας μέ τάς όαιμονιώδεις καθέστους έφορησεις των έδίδον τήν εικόνα κομητιών καί προεκάλουν πρός στιγμήν άν όχι φόβον, τοίλάχιστον συγκίνησιν. Τά δημιουργηθέντα νέφη έν τών καπνών καί τής σκόνης τών εκρήξεων καί ό πνέων Ισχυρός Νότιος άνεμος, μετέβαλλον παντελώς τήν όψην τής άτμοσφαιρας. Αί ήλιακαί άκτίνες είχαν καλυφθή καί μόνον ό όσμος τού ήλιου διακρίνετο κατέρυθρος άλλά χωρίς άκτινοβολία. Η έν γένει εικόνα ίσως ήτο όμοια πρός τήν εικόνα τήν όποια παρουσιάζει ή φύσις τής πρώτας νυκτερινάς ώρας πανσελήνου νυκτός. Παρ' ότι ή δημιουργηθείσα άτμοσφαιρα έπροκάλει φόβον καί εις τόν πλέον ψυχραιμον, έν τούτοις τά τμήματά μας δέν έκλονίσθησαν, κυρίως διότι οι βομβαρδισμοί δέν είχαν κανένα ύλιόν άποτέλεσμα κατά τών άμυνομένων.

Τήν 16.15' έπαυσε ό βομβαρδισμός καί ήρχισαν νά καταφάνουν τά όπλιταγωγά καί από ύψους 100-200 μέτρων νά ρίπτουν τούς άλεξιπτωτιστάς. Από τόν ούρανόν κατήρχοντο λευκά, κίτρινα καί πράσινα άλεξιπτωτα. Διά τών λευκών κατήρχοντο οι άλεξιπτωτισταί, δια τών έρυθρών τά πυρομαχικά καί δια τών πρασίνων τά λοιπά έφόδια. Η θεοποιημένη βία τού Ναζισμού κατήρχετο πολύχρωμος δια νά συντρέψη τούς άμυνομένους τού δικαίου καί τής έλευθερίας. Προσεγειώθησαν από ΡΕΘΥΜΝΟΝ - ΠΕΡΙΒΟΛΙΑ - ΠΑΤΑΝΙΕΣ - ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΝ - ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ - Ν. ΜΑΓΝΗΣΙΑ - ΛΑΤΖΙΜΑ. Είς τήν περιοχήν Ρεθύμνου έρρίφθησαν έν/μα μέτον τάγμα ώς προείπομεν. Όσοι άλεξ/σταί έρρίφθησαν εις τό ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΝ, έξοντώθησαν ύπό τών πυρών τού Αυστραλιανού Τάγματος καί τού 4ου ΕΛ.

Πολλοί έρριβήθησαν και έπί έκτάσεων κενάλυμένων υπό-έλαιώνων και έφονεύθησαν, αλλά και άρκετούς παρέσυρε ό νότιος άνεμος και έρριψε αυτούς εις την θάλασσαν, διότι ή Γερμανική Διοίκησης ήμέλησε νά λάβη υπ όψιν της τόν παράγοντα καιρική κατάστασι.

Οί προσγειωθέντες άλεξ/σταί εις την περιοχήν ΔΑΤΖΙΜΑ, ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ, Ν. ΜΑΓΝΗΣΙΑ, έδραιώθησαν διότι, έκει δέν υπήρχον τμήματα. Η άνασύνταξις όμως αυτών δέν ήτο πλήρης, διότι έν τή μεταξύ έπήλαθεν σύγχυσι άφ'ένός μέν έκ της παρενοχλήσεως χωρικών, άφ'έτέρου έν της έπελθούσης νυκτός και ή συγκέντρωσις του ύλικού των δέν ήτο δυνατή, (πυρομαχικά, όπλισιμός, άσβρατοι.)

Όσοι έπέσαν έγγύς της καρυφής της πόλεως, υπέστησαν σοβαράς άπωλειάς έν-του Τάγματος Χωρ/κής. Οί προσγειωθέντες όμως εις ΠΕΡΙΒΟΛΙΑ άνεσυνετάχθησαν παρά την μικράν άντίστασιν των χωρικών και ένήργησαν, έπίθεσιν διά τήν κατάληψιν της πόλεως.

Τό τάγμα όμως έμπέδου Χωρ/κής και οι πολιται έξηνάγκασαν αυτούς νά συμπτυχθώσι, παρά ταύτα κατάρθησαν νά εξασφαλίσωσι τήν κατοχήν του ΑΓ. - ΓΕΩΡΓΙΟΥ - ΠΕΡΙΒΟΛΙΩΝ δεσπόζοντος σημείου και τό όποιον δύναται νά χαρακτηρισθί ώς τό ζωτικώτερον έδαφος μεταξύ ΡΕΘΥΜΝΟΥ και ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ.

Εις τό ΜΕΤΟΧΙ ΑΔΜΑΝΙ ήτο στρατωνισμένον τό τάγμα έξ έφείδρων μέ Διοικητήν τόν Ταγ/ρχην Κίρκαν, τό τάγμα τουτο έφερεν όπλιισμόν γιού.

Ό Ταγ/ρχης Κίρκας εις τόν όποιον δέν είχεν κοινοποιηθή σθεμερία πληροφωρία περί της κατάστασεως και όστις άντελήθη έν των άπουομένων βομβαρδισμών από πρως ότι κάτι συμβαίνει εις τά ΧΑΝΙΑ, και έν τή επιθυμία όπως πληροφωρηθή, μετέβη εις τό χωρίον ΠΕΡΙΒΟΛΙΑ μόνος ινα από-τηλεφώνου εξακριβώση τά συμβαίνοντα. Μόλις όμως έφθασεν εις τό χωρίον ήρχισεν ό βομβαρδισμός όστις καθήλωσεν τουτον και τέλος μετά τήν πτώσιν των άλεξ/στών συνελήθη αιχμάλωτος. Δυστυχώς ούδεις των άξ/ώνων κατάρθησε νά συγγρατήση τους όπλίτας και διελεύθη άμέσως, πριν χρησιμοποιήση τά όπλα του. Τουτο όσοιαώς δέν πρέπει νά μάς έκπλήσση διότι τό τάγμα αυτό αποτελείτο από ληξαιόδους του Έλληνοϊταλικού πολέμου κατά τό πλεϊστον τραυματίας και δέν είχον ως ήτο φυσικόν εις όπλιισμόν γιούδων έμπιστοσύνην.

* Η 20η Μαΐου ένύκτωσε μέ τήν έξης τακτικήν κατάστασιν:

Οί Γερμανοί καταέχον τά : Ν. ΜΑΓΝΗΣΙΑ - ΔΑΤΖΙΜΑ - ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ - ΠΑΛΑΝΤΙΣΣ - ΠΕΡΙΒΟΛΙΑ. Αί Έλληνοβρετανικά δυνάμεις ήσαν κίριοι της πόλεως διά του τάγματος Χωρ/κής και έμπέδων. Έπίσης υπ'ήρχεν και τό 5ον τάγμα έν έφείδρα εις τό χωρίον ΜΕΣΗ. Έν όλίγοις οι Γερμανοί άπέτυχον του σκοπού των όστις ήτο ή κατάληψις του αεροδρομίου και της πόλεως. Παρά ταύτα δέν δύναμεθα νά είπωμεν ότι και ό κίνδυνος είχεν εξουδετερωθή, διότι οι άλεξ/σταί οίτινες προσγειώθησαν άνατολικώς του αεροδρομίου ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ - Ν. ΜΑΓΝΗΣΙΑ και δυτικώς ΠΑΛΑΝΤΙΣΣ - ΠΕΡΙΒΟΛΙΑ άπετέλουں επικινδύνους βάσεις έξορμήσεως κατά του αεροδρομίου.

* Έπί των γεγονότων της μάχης της πρώτης ΡΕΘΥΜΝΟΥ παρατηρούμεν ότι:

- α) Οί Γερμανοί και έδω καθώς και εις τά ΧΑΝΙΑ δέν είχον εξακριβώσει έν πληροφωρίων ποιοι χείροι ήσαν κατάλληλοι διά προσγειωσιν άεραγημάτων μέ αποτέλεσμα έννιοι άλεξιπτωτισται νά πέσουν επί όένδρων και νά φονευθώσι.
- β) Δέν έλαβον υπ'όψει των τήν καιρικήν κατάστασιν δι'ό και παρεσύρθησαν άρκετοί υπό του Νοτίου άνέμου εις την θάλασσαν.
- γ) Ό προηγούμενος και έν Ρεθύμνω βομβαρδισμός της μιας ώρας δέν επέφερε ως και εις τά ΧΑΝΙΑ ούδέν θετικόν αποτέλεσμα, ούτε τμήματα άμύνης εξουδεπέρωσε, άλλ'ούτε και τό ήθικόν έμείωσε μέ αποτέλεσμα νά έξοντωθώσι οι άλεξιπτωτισται οι όποιοι προσγειώθησαν εις τό αεροδρόμιον.

Εκ τών άνωτέρω συνάγομεν τό συμπέρασμα ότι πρό τής εισβολής από άέρος πρέπει νά προηγηθή:

- α) Αναγνώρισις τών καταλλήλων χώρων προσγειώσεως.
- β) Εξακρίβωσις τών καιρικών συνθηκών
- γ) Αναγνώρισις τών θέσεων μέσων άμύνης και έξουδετέρωσις τούτων.
- δ) Αποφυγή προσγειώσεως άεραγημάτων εις πεδία εις τά όποια τά όπλα προστασίας εισόν εις πλήρη δράσιν ή τολάχιστον δέν έξουδετερώθησαν μερικώς.

ΠΕΞΕΛΙΞΙΣ Μάχης εις ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ

20 Μαΐου 1941

Εις τό Ηράκλειον έρρίφθησαν Συν/μα σόν Τάγμα μέ άντικειμενικόν σκοπόν τήν κατάληψιν τής πόλεως και του άεροδρομίου. Ερρίφθησαν δε περί τό άεροδρόμιον και περί τήν άκτίνα τής πόλεως εις ΓΑΖΙ - ΘΕΡΙΣΙΟΝ, ΣΤΑΥΡΟΜΕΝΟ - ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ - ΧΡΥΣΟΪΗΓΗ - ΚΟΚΚΙΝΗ - ΧΑΝΙ και περίε τών τειχών.

Τό άεροδρόμιον έπροστατεύετο από τās Βρεττανικās Δυνάμεις τās όποιας αναφέραμεν εις προηγούμενο κεφάλαιον και ή πόλις υπό Έλληνοβρεττανικών. Ο βομβαρδισμός άρχισε και έδώ εις τās 3.15' άνευ σοβαρών βλικών ζημιών εις βάρος τών άμυνομένων και ή ρύψις τών άλεξιπτωτιστών εις τās 4.15'. Οί Γερμανοί απέτυχον τοϋ σκοπού των και υπέστησαν βαρυτάτας άπωλει-ας. Εις μέν τό άεροδρόμιον έξοντάθησαν υπό τών Βρεττανικών Δυνάμεων. Ανατολικώς τούτου εις περιοχήν ΚΟΚΚΙΝΗ - ΧΑΝΙ - ΚΑΚΟΝ ΟΡΟΣ, υπό τών Έλληνικών Τμημάτων και χωρικών. Εξί τήν παρυφήν τής πόλεως και τά προάστεια έπεσαν έντός τών χώρων καταυλισμών τών Έλληνικών Τμημάτων, οί Διοικητικοί δεσμοί έχалуώθησαν. Τά Έλληνικά τάγματα τά όποια έστεροϋντο εκπαιδεύσεως και μέσων διελύθησαν άλλή και δέν έγκατέλειψαν τόν άγώνα, έσχημάτισαν μαχητικής ομάδας και όμοϋ μετά πολιτών διεξήγαγον σκληρούς άγώνας εις ός έπεδελύθησαν θάυμαστά παραδειγματα ήρωισμού και αθτοθυσίας. Διά τήν πρώτην ήμέραν ο Θραυμπεργκ αναφέρει εις τήν ένθεσίν του διά τό ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ:

"Η Φρουρά εις τό ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ έπολυβολήθη εις τās 4. μετά σπασμωδικάς επιθέσεις κατά τήν διάρκειαν τής ήμέρας 200 μεταφορικά άεροπλάνα ένεφανίσθησαν εις δύο σχηματισμούς Νοτίως και Νοτιοδυτικώς και 4 Τάγματα άλεξιπτωτιστών έρρίφθησαν δυτικώς και νοτίως τής πόλεως και περίε τοϋ άεροδρομίου. Ολοι οί άλεξιπτωτισται έξεκαθάρίσθησαν κλήν μερικών άεροβολιστών οί όποιοι συνέχισαν τήν Μάχην κατά τήν διάρκειαν τής νυκτός. Αφοϋ έλαβα τās τελευταίας αναφοράς έτηλεγράφησα εις τόν Άρχηγόν τά μεσάνυκτα".

Εκ τής συντόμου έξιστορήσεως τής Μάχης εις τό ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ τήν 1ην ήμέραν παρατηρούμεν :

- α) Ότι εις τό άεροδρόμιον τό όποιον έπροστατεύετο υπό Ισχυροϋ σχεδίου πυρός κατεστράφησαν τά άεραγήματα τά όποια προσγειώθησαν έντός αυτού.
- β) Προσεγειώθησαν και έσταθεροποιήθησαν μόνον εκεί όπου δέν υπήρχον τμήματα άσφαλείας,
- γ) Τά τμήματα τής άμύνης ήσαν έγκατεστημένα έγγϋς τών άντικ. σκοπών τοϋ έχθροϋ (άεροδρόμιον - πόλις) άνω βάθους και οδοειρα έφεδρεία έκτός τών πεδίων προσγειώσεως υπήρχε τό αποτέλεσμα όχι μόνον άπαντα τά τμήματα νά έμπλαυδίσαι από τής πρώτης στιγμής εις τήν μάχην, αλλά και νά θραυσθώσι οί Διοικητικοί δεσμοί και ο συντονισμός τών ενεργειών.
- δ) Άξιον προσοχής είναι ότι σχεδόν τό σύνολον δέν έγκατέλειψε τόν άγώνα,

//